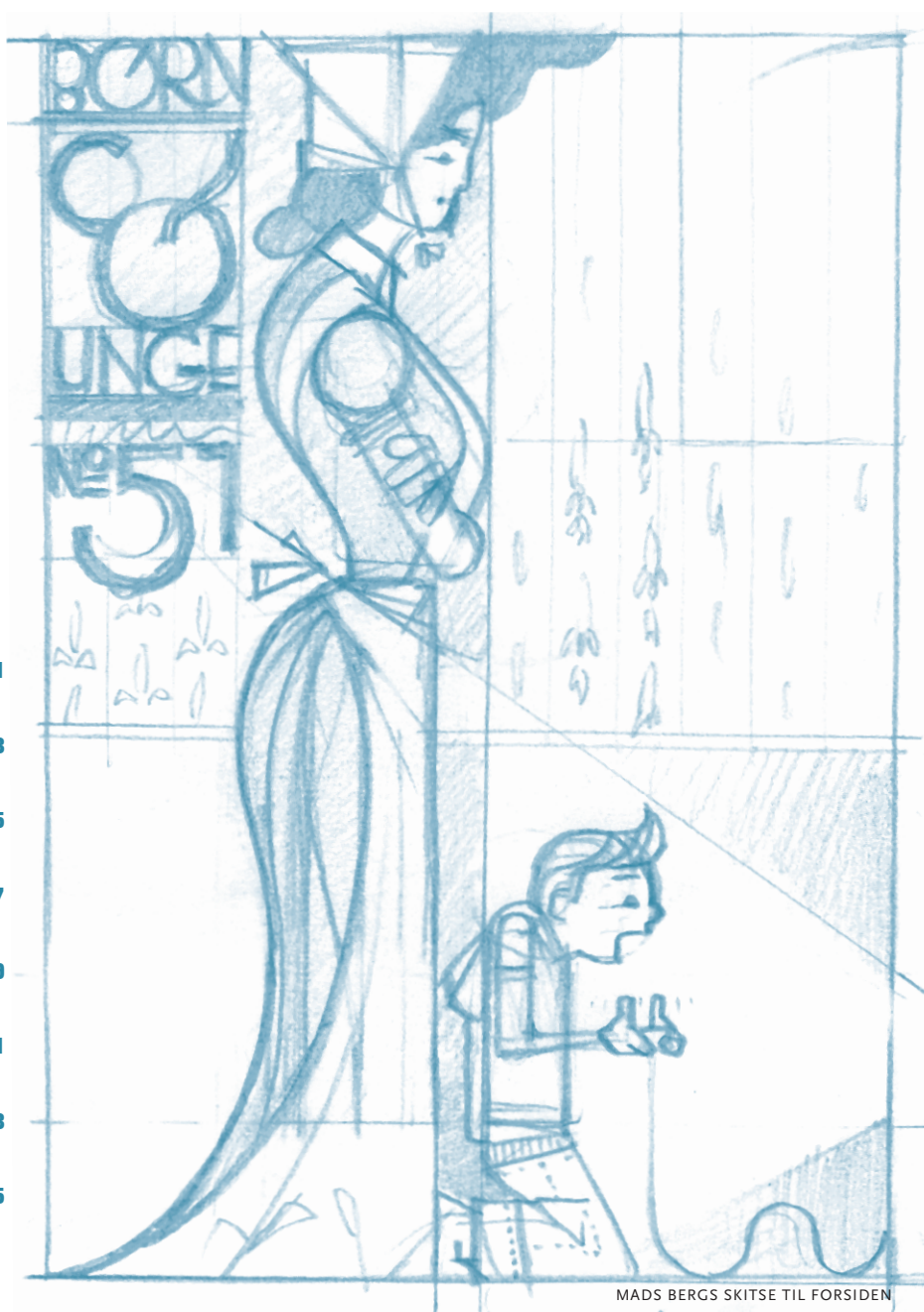

En pædagogisk historie

INDHOLD

Før 1930	SIDE 8-9
30'erne	SIDE 10-11
40'erne	SIDE 12-13
50'erne	SIDE 14-15
60'erne	SIDE 16-17
70'erne	SIDE 18-19
80'erne	SIDE 20-21
90'erne	SIDE 22-23
2000'erne	SIDE 24-25
Kilder	SIDE 26

MADS BERGS SKITSE TIL FORSIDEN

Du sidder med Børn&Unge i hånden og er ved at bladre tilbage i historien. Til tiden før 1930'erne, hvor pædagogikken så småt vandt indpas. Det var en tid, hvor pædagoger blev kaldt børnehavélærerinder, og man kan møde personligheder som Fröbel og Montessori. Hermed vil du være inde i et større historisk tema, som vi håber, du har tid og lyst til at fordybe dig i. Vi har afsat to sider til hvert årti, som alle er delt op i temaerne pædagogik, pædagogiske personligheder, samfundet, fagforeningen, uddannelsen og institutionerne. Temaet er omfangsrigt, 20 sider, for vi har tilstræbt at gå i dybden med emnerne. Gennem tiden har vi fået mange henvendelser fra læsere, som har savnet et overblik over pædagogfagets udvikling – set i samfundsmæssigt perspektiv. Det har Børn&Unge forsøgt at give. **God læselyst.**

TEKST: IVAN ENOKSEN, STEFFEN HAGEMANN, MORTEN BONDE PEDERSEN, VIBEKE BYE JENSEN OG STINE F. MATHIASSEN.

GRAFISK TILRETTELÆGGELSE: GEIRA BJØRN OLSEN.

FORSIDE OG HISTORISKE VIGNETTER: MADS BERG.

FAKTA Fire kilo groft umaltet rugbrød koster i 1914 56 øre, mens et kilo gule ærter kan erhverves for 34 øre.

1901: Parlamentarismen bliver indført. Kongen mister sin sidste politiske indflydelse, og regeringen skal nu afspejle det politiske flertal i Folketinget.

1908: Danmark slår Frankrig 17-1 i fodbold ved OL i London. Sophus "Krølben" Nielsen scorer 10 af målene.

1915: Kvinderne får valgret til Folketinget og Landstinget. Med den ny grundlov, som bliver vedtaget 5. juni, bliver "fruentimmer og folkehold" inkluderet i vælgerkorpset, men man mister stadig stemmeretten, når man modtager fattighjælp. I 1918 vælges fire kvinder ind i Folketinget.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Johan Amos Comenius (1592-1670): Tjekkisk filosof og reformator, der i den tidlige industrialisme opkastede en plan for organiseret fællesopdragelse af børn i førskolealderen. Han foreslog også, at børn fra det fjerde til det syvende år skulle forberedes på den senere skolegang. Betegnelsen moderskoler, som Comenius opfandt, kan i dag ses i den franske førskoles navn Ecole Maternelle og den italienske dittos Scoula Materna.

Jean-Jacques Rousseau (1712-78): Fransk filosof, der i hovedværket Emile taler for en tilbagevenden til et simplet og naturligt liv. Han mener, at opdragelsens opgave er at give børn det, som de ikke har ved fødslen, men som de har brug for som voksne. En naturlig opdragelse skal give barnet bevægelsesfrihed, gøre så lidt så muligt og lade naturen gå sin gang.

Johan Heinrich Pestalozzi (1746-1827): Schweizisk pædagog, der for en tid er enig med Rousseau, men senere går i retning af mere disciplin, fordi "mennesket af naturen, når det overlades til sig selv, er dovent, uvidende, uforsigtigt, ubetænksomt, letsindigt og grådigt". Han betragtes som den første socialpædagog, der selv omsætter sine teorier i praksis, fordi han i perioder viede sit liv til at tage sig af fattige, hjemløse og krigsramte børn.

Hedevis Bagger (1842-1926): Åbner en børnehave efter Frøbels teorier på sin mand Sofus Baggers skole i 1880. Her underviser hun de unge piger, hun har som hjælpere. Det bliver starten til Frøbelseminariet (1904). Sammen med socialdemokratiske kræfter former hun tanken om en folkebørnehave, som også er baseret på Frøbels teorier, men tilpasset danske forhold.

Fra ro, regelmæssighed og renlighed til leg

PÆDAGOGIK. Med det første danske asyl i København i 1828 er offentlig pasning og opdragelse en realitet. Pædagogikken, hvis den kan betegnes som en sådan, er streng disciplin efter devisen ro, renlighed og regelmæssighed. Børnene opholder sig meget af dagen på den såkaldte "trappe" – en af trin opbygget forhøjning, hvor børnene modtager nogen undervisning – mest af bibelsk karakter. Man beder og synger salmer og sange, og børnene får undervisning i strikning og i regning ved hjælp af en kugleramme og i skrivning på små tavler. Der er dog også leg i det fri samt fortæring af den medbragte mad. Først i 1871 med den første danske Fröbelbørnehave kan man tale om egentlig pædagogik baseret på en pædagogisk teori. Erna og Niels Juel Hansen, der opretter børnehaven, mener, at "Børnehaverne ere ikke Skoler – al Skolemæssig læren er udelukket. Hovedformålet er at medvirke til Uddannelsen af det Barnlige i Barnet". Legen får for første gang en betydning. "Frøbels Ide med Opdragelsen er gennem Legen alt fra den tidligste Alder at tilfredsstille Barnets Virksomhedsdrift og udvikle dets Sanser. Legen er ikke blot Leg, men et for Barnet naturligt og kærkomment Middel til dets Udvikling, og Børnehaven er ikke blot en Legeskole, men en virkelig Forskole til Livet". I 1910 er der seks "skolebørnsasyl" beregnet for skolebørn i København. Her bliver børn efter skoletid beskæftiget med lektielæsning, leg, sang, håndgerning – for pigerne vedkommende: Strikning, syning og arbejde med papir eller pap – for drengene: Kurvefletning, børstenbinderi og arbejde med træ og linoleum. Grunden til fritidshjemmene er lagt.

FOTO VENLIGST UDLÅNT AF DANSK PÆDAGOGISK HISTORISK FORENING

Børnehaven Absalonsgade 37, København, 1924.

Asylernes tid

DAGINSTITUTIONERNE. Den første offentlige børneinstitution i Danmark blev oprettet i 1605. Institutionen, Christian VI's børnehus, var i virkeligheden et tugt- og børnehus, hvor tiggere (og deres børn) blev indsat og tvunget til at arbejde for kongen, blandt andet med tekstilproduktion. Tugt- og børnehuset eksisterede i 45 år, og det anslås, at omkring 5.000 børn tilbragte deres barndom der. Men den moderne daginstitutioners historie tager sin begyndelse i 1828, hvor Det Kvindelige Velgørenhedsselskab opretter et asyl i St. Kongensgade i København. Prinsesse Caroline Amalie (1796-1881) var initiativtager til asylet, og året efter oprettede hun for egne midler "Prinsesse Caroline Amalies Asyl" i Kronprinsessegade. I de følgende år bredte asylerne sig til de fleste større provinsbyer. Således fik Horsens allerede i 1840 et børneasyl. Samme år bliver verdens første børnehaven indviet i Blankenburg i Sydtykland. Manden bag var Friedrich Fröbel (1782-1852), der både

havde ulejlighed sig med at finde på navnet og et pædagogisk indhold.

Frøbels tanker inspirerede, og 1. maj 1871 oprettede cand.jur. Niels Juel-Hansen og hans hustru Erna Juel-Hansen en rigtig Fröbelbørnehave i Kvæsthusgade 7 i København. Ni år senere åbner fru Hedevis Bagger den tredje børnehave i København. Samme fru Bagger bliver senere den første rektor for Frøbelseminariet.

År 1900 er der omkring 100 asyler i Danmark. I 1901 bliver forløberen for fritidshjemmet lanceret. I København stiftes på Dronning Louises initiativ "Foreningen til Oprettelse af Friskolebørnsasyl" i Københavns Arbejderkvarterer". Disse asyler henvender sig til børn fra syv år til konfirmationen. 1910 er der seks sådanne asyler i hovedstaden. 1919 kom daginstitutionerne på finansloven med et årligt tilskud på 250.000 kroner.

Fröbel udviklede legetøj, som skulle give børn lejlighed til spontane sensoriske og motoriske aktiviteter. Fröbel forstod, at børns leg kommer fra dem selv. Leg er et naturbestemt behov, og derfor fremhævede han legen som en pædagogisk metode til at fremme børns udvikling. Ligesom en gartner hjælper træer og blomster med at nå deres fulde udvikling, skulle børnehavelærerne give legemateriale til børnene og arrangere udviklende gruppelege.

1919: Den forebyggende børneforsorg kommer på banen med adgang til at give statstilskud til vuggestuer, småbørnsasyl, børnehaver, dags-arbejdskoler og fritidshjem.

1920: Danmarks Kommunistiske Parti dannes, efter at Socialdemokratiets ungdomsforbund bryder med partiet.

1926: "Peter Plys" (Winnie-the-Pooh) udkommer første gang. Figuren er "opfundet" af Alan Alexander Milne, som digtede små godnathistorier til sin søn, Christopher Robin.

1929: Socialdemokraterne får ved valget 41,8 % af stemmerne. Sejren bringer partiet tilbage til magten. Thorvald Stauning er igen statsminister og sidder frem til 1942. Han er den statsminister, som har siddet suværent længst på posten.

Grundloven er i 80 paragraffer. Vi har nu i fem dage arbejdet på paragraf 30 til 36, men er endnu ikke færdige med den foreløbige behandling. Men det er da nok også de værste at komme fra, thi det er om stemmeretten. Den er de nu så bange for, da de ved at bondepartiet er det største. Men jeg tror da, at det går igennem, thi de frygter revolution.

HANS CHRISTENSEN FRA VEJSTRUP PÅ FYN SKRIVER I BREV TIL FAMILIEN FRA RIGSFORSAMLINGENS BEHANDLING AF GRUNDLOVEN

Fra land til by

SAMFUNDET. Landbrug havde indtil anden halvdel af 1800-tallet været Danmarks ubestridte hovederhverv, men nu flyttede mange mennesker fra landet til byerne. Det var hårde tider for landarbejderne, og derfor drog folk mod byerne, hvor fabrikker var begyndt at skyde op. Nogle tal fra København kan give en ide om, hvor kraftig tilstrømningen til byerne såvel som til industrien var: I 1839 var industriens arbejdsstyrke på 6.600 personer. Det tal var i 1914 steget til 61.500. Gadernes brosten gav i denne tid genlyd af et mylder af børn. De små lejligheder betød nemlig, at børnene måtte lege udenfor. De ældre børn passede på de mindste, for det var før vuggestuer, børnehaver og fritidshjem. Den industrielle udvikling og byernes vækst dannede fra 1870 grundlag for

en dansk arbejderbevægelse med Louis Pio som central faktor. I løbet af 1880'erne voksede antallet af fagligt organiserede arbejdere stærkt. Mange børn fik arbejde på fabrik – ofte samme sted som deres forældre, og det var ikke ualmindeligt, at børnene allerede begyndte at arbejde, når de var fem år. Børnenes arbejde var ofte farligt, og i 1873 kom den første lov, der sikrede, at børnene kunne have tid til skole ved siden af. I 1901 kom der endnu en lov, som igen skærpede reglerne, og i 1913 kom loven så, der forbød alle skolebørn at arbejde på fabrik eller på et større værksted. De fleste arbejderbørn gik i skole, til de fyldte 14 år. Derefter kom de i lære eller fik en rigtig arbejdsplads, for så var man voksen.

Augusta Nimb var en af initiativtagerne til Dansk Børnehaveråd og var foreningens formand i de første fem år – fra 1932-37.

FAGFORENINGEN. Børn er en privat sag. Ansvar for deres

opdragelse er forældrenes, og kun hvis de ikke magter opgaven, træder andre til. Disse andre kan for eksempel være Foreningen af 1837 til forsømte Børns Frelse, De Danske Plejehjems-

foreninger fra 1894, Kristelig Forening for Børneforsorg fra 1898 og Foreningen Jysk Børneforsorg fra 1906.

Fælles for dem er, at de bedriver godgørelse på privat basis, og at de i hovedsagen har fokus rettet mod børn og unge i vanskelige omstændigheder. Til at varetage interesserne for de mennesker, som arbejder på felter, er der ikke rigtig nogen. Tættest på at være en fagforening er vel Landsforeningen Forebyggende Børneværn, der stiftes i 1926. Dens formål er at samle institutionerne til samarbejde og gensidig støtte og, som det siges, "at varetage disses interesser af faglig og økonomisk art til hævdelse af det forebyggende børneværns berettigede krav og til udvikling af arbejdet".

Grundstenen til det, der siden skal blive til BUPL, lægges 24. marts 1918, da en snes børnehavelærere danner Frøbel-Højskolens Elevforbund. Forbundet arrangerer kurser i sprog og småbørnsgymnastik, oplysende foredrag, udflugter og institutionsbesøg, ligesom det har gode forbindelser til ligesindede i Tyskland og de nordiske lande.

Om en fagforening er der ikke tale, men det er dog fra Frøbel-Højskolens Elevforbund, initiativet til en sådan nyttig indretning kommer til at udgå.

I slutningen af 1800-tallet er årslønnen for "asylmoderen" i Viborg 400 kroner, mens redaktøren på byens avis bliver sat i skat af en årsindtægt på 4.800 kroner.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Friedrich Fröbel (1782-1852): Tyskeren, der opfinder børnehaverne og udvikler den første selvstændige førskolepædagogik. Er discipel af Pestalozzi, men modsat denne lægger han afgørende vægt på elevernes egen-virksomhed. I 1816 opretter han sit eget "opdragelsesinstitut", men forlader i 1830 skolen for at koncentrere sig om førskolepædagogikken og er fra 1837-48 leder af det, han finder på at kalde Kindergarten. Hans indsats er især, at han udvikler legetøj og materialer til udviklende leg og beskæftigelse, uddanner de første småbørnslærere og betoner legens selvstændige betydning. Hovedsagen for Fröbel er aktiviteter med udviklende beskæftigelsesmaterialer i relativ frihed og en forståelse for børn og deres behov. Men nogle efterkommeres fortolkning får hans metode til at stivne, idet børnenes aktiviteter bliver genstand for herse efter en række regler, som "læreren" formulerer.

Maria Montessori (1870-1952): Italiensk læge. Opretter "Casa dei Bambini" – børnenes hus. Det er ikke en børnehave, men en skole, fordi M. ikke tror på, at den hjælp til udvikling, småbørn skal have, er anderledes end den, ældre børn skal have. Der er tale om overvåget og ledet selvudvikling, for børn besidder, ifølge M., en form for personlighed og begavelse, som det er voksnes opgave at sætte fri med de rette midler. Hun mener, at børn ikke bryder sig om færdiglavede legetøj, men foretrækker at skabe noget selv med klodser og andet materiale, kort sagt at "arbejde". M. uddanner sig senere til psykolog og mener, at pædagogikken skal være under psykologiens ledelse.

Erna Juel Hansen (1845-1922): Opretter den første Frøbelbørnehave i København i 1871.

Det begyndte med Friedrich

UDDANNELSEN. Tyskeren Friedrich Fröbel (1782-1852) tilrettelægger som den første en uddannelse for medarbejderne i de børnehaver (kindergarten), han selv er stamfader til. I Danmark er det ægteparret Hedevig og Sophus Bagger, der er først ude. Med støtte fra en sælsom koalition af kongehus, socialdemokrati og jævne arbejdsfolk opretter de i 1885 det første kursus for børnehavelærere. Det bliver med tiden til Frøbel-Seminarier. Her tilbydes frem til 1915 et forløb over to gange 10 måneder. Efter de første 10 måneder kan eleverne, alle kvinder, få stilling som medhjælpere i børnehaver eller asyl, mens de efter endnu 10 måneders undervisning anses for at være kvalificerede til en lederstilling. I 1915 bliver uddannelsen gjort toårig for alle.

Nummer to i rækken af pædagogseminarier, oprettet af søstrene Anna og Bertha Wulff i 1904, kommer til at hedde Frøbel-Højskolen og henter først og fremmest støtte i og omkring kirken og den københavnske bymission. Begge seminarier bygger deres undervisning på Frøbels teorier og – især for Frøbel-Højskolens vedkommende – på det kristne livssyn. I 1928 brydes det frøbelske uddannel-

sesmonopol. En kreds af reformpædagoger og personligheder fra det kulturradikale miljø opretter Montessori-kursus for Småbørnslærere, der er inspireret af den italienske nytænk Maria Montessori (1870-1952). Seminarierne, som er enten lederejede eller selvejende, har stor frihed med hensyn til både pensum og metode. Der er ikke nogen statslig instruks for uddannelsens indhold. Frøbel- og Montessorifolkene bryder sig i udpræget grad ikke om hinanden. På Montessori-kurset omtales de frøbelske håndgøringer hånlige som "frøbel-fletterier", mens Frøbel-folkenes kritik af Montessori-metoden går på, at den er for skole- og indlæringspræget.

Søstrene Wulff ses her på Frøbelhøjskolens kontor i 1931. Anna til højre og Bertha til venstre.

FAKTA Et kilo gule ærter koster i 1939 72 øre, mens fire kilo rugbrød er steget til 89 øre.

1933: Nazistpartiet kommer til magten i Tyskland. Rigspræsident Hindenburg udnævner Adolf Hitler til rigskansler.

1933: K.K. Steincke gennemfører som socialminister den store socialreform. Reformen betød blandt andet, at der blev oprettet et socialministerium, som daginstitutionerne blev lagt ind under.

Jeg blev gift 19 år gammel; min mand var 26; vi købte et lille hus til 4.000 kroner på hårde vilkår, 500 kroner årligt i renter og afdrag. Alt så lyst ud, arbejde var der nok af, Rødby stod for sin udtørring, og 8 tønder land roer lugede vi, og jeg malkede to gange dagligt hos en bonde til en krone om dagen. Der gik et år, så kom det første barn, der gik så to år, så fik vi det andet, og siden har vi fået fem, fem år i en køre. Nu er jeg 27 år, og skønt jeg altid synes at være i godt humør, så er jeg dybt fortvivlet indvendig.

SONJA JØRGENSEN,
LOLLANDSK
LANDARBEJDERKONE, 1936

I Fröbel-Højskolens arkiv befinder sig en antijødisk børnebog, som i 1936 allerede havde nået et oplag på 61.000. Dens første historie har overskriften: Jødernes far er djævelen. I bogen skildres systematisk, hvordan jøden snyder og bedrager. Dens tegninger viser med al tydelighed den racerene tyskers overlegenhed. Førerens børn, en lille deling uniformerede Hitler-jugend-drenge, skal eje landet. Bogen slutter med, at jøderne jages ud af landet med teksten: "Tempo, tempo, ensrettet færdsel. Jøderne er vores ulykke."

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Sofie Rifbjerg (1886-1981): Lærer og psykolog. I 1928 medstifter og mangeårige leder af Montessorikursus for børnehavelærere – i daglig tale "kursus" – som et alternativ til de to eksisterende frøbelske uddannelser. Senere hedder det Kursus for Småbørnslærere og endnu senere Seminariet for Småbørnspædagoger. På "kursus" går man mod de autoritære opdragelsesprincipper. R. tilhører gruppen af reformpædagoger eller "kulturradikale". Rif, som hun kaldes, står for, at pædagogikken baseres på psykologien. Desuden lægger hun vægt på det skabende arbejde, hvorfor mange kunstnere knyttes til seminariet. Hun er præget af en stærk antiautoritær grundholdning og tror på, at mennesket må finde sin egen vej på egne betingelser. R. står bag den første danske udflytterbørnehave.

Socialt eller pædagogisk

DAGINSTITUTIONERNE. Et årti, der især var præget af den økonomiske depression og nazismens fremmarch syd for Danmark. Men på trods af de økonomiske trængselstider fortsatte daginstitutionstallet med at stige. I 1939 er der således registreret 388 forebyggende børneforsorgsinstitutioner, som de hed dengang.

I 30'erne kom også reformpædagogikken frem, og det blev heftigt diskuteret, om institutioner skulle være "pædagogiske" eller "sociale". Undervisningsminister Frederik Borgbjerg (S) sagde således ved 30-årsfesten for oprettelsen af den første folkebørnehave:

»Meningen med bevillingen... er, at man ikke af offentlige midler skal støtte børnehaver, der oprettes til beskæftigelse af velhavende folks børn i et par timer, men børnehaver for de børn, hvis forældre eller mor er nødt til at forlade hjemmet for at tjene til føden.« (citeret fra Erik Sigsgaard: Om børn og deres virkelighed).

Medlemmer af Fröbel-Højskolens Elevforening sammen med nordiske kolleger foran banegården i Norrköbing, Sverige, i 1931.

Dansk Børnehaveråd stiftes

FAGFORENINGEN. Første dag i oktober 1930 sker noget skelsættende. Bestyrelsen for Fröbel-Højskolens Elevforening har sonderet terrænet og fundet, at tiden er inde til, "om vore medlemmer går med hertil, at danne en art fagforening". Generalforsamlingen bakker op om forslaget.

Der kommer dog til at gå det meste af to år, før Danmarks første fagforening for pædagoger ser dagens lys. Dansk Børnehaveråd stiftes 13. april 1932 og definerer sig som en faglig organisation for fuldt uddannede børnehavearbejdere. Til dem regner man ikke reformpædagogerne fra Montessori-kursus for Småbørnslærere, og det giver anledning til noget postyr. To spørgsmål står i centrum i Dansk Børnehaveråds første år. Det er arbejdstidens længde, som ønskes sat ned fra otte til syv timer. Der bliver blandt andet vist hen til, at børnehavelæreren

ved siden af sine otte timer med børnene seks dage om ugen ofte også skal passe centralfyret, gårdpladsen, al rengøring, besøg i hjemmene og en hel del andet. Det andet spørgsmål, som optager sindene, er den restriktive optagelsespolitik.

Rådets første formand, frøken Augusta Nimb, sætter sit mandat ind på, at kun Fröbel-uddannede kan optages. Hun vinder i første omgang, men i 1936 får også Montessori-folkene – de såkaldte reformpædagoger – adgang til det fine selskab.

Augusta Nimb afløses i 1937 af Inge Oldenburg, som samler Dansk Børnehaveråd om et udspil, der på en række væsentlige punkter skal forbedre medlemmernes løn- og arbejdsvilkår. Myndighederne afslår, blandt andet med henvisning til at det er krisetider.

1934-36: Som følge af borgerkrigen tvinges kommunisterne til at indlede "Den lange March" – en storstilet flugt fra Sydchina til Nordchina. Mao Zedong bliver kommunistpartiets leder under Den lange March.

1935: Nylon patenteres af W.H. Carothers og sættes i 1938 i produktion af firmaet Du Pont de Nemours i USA. Nylon vil blive brugt til mange ting fra strømper til tandbørster og mekaniske komponenter.

1937: Tampax-tamponen lanceres af amerikaneren Earl Hass. Den er en videreudvikling af den kirurgiske tampon. Efter krigen får tamponen stor udbredelse som menstruationsbeskyttelse.

Fra pasning til pædagogik

PÆDAGOGIK. Asylerne er stadig på banen, dog mere og mere kun for de fattige børn og for det meste som rene pasningsanstalter, men de påvirkes hen ad vejen af de nye pædagogiske tanker. Uddannede børnehavelærere med teoretisk ballast fra Fröbel og Montessori om førskolebarnets opdragelse arbejder dels i Fröbelbørnehaverne, folkebørnehaverne og i asylerne, og med deres indflydelse får børn i højere grad lov til at være børn. Aktiviteterne går fra undervisning til det mere lege-prægede: Sanglege, fingerlege, rytmik og gymnastik gør deres indtog i dagligdagen. Det vinder mere og mere indpas, at al udvikling sker gennem aktivitet samt en forståelse for, at uden aktivitet finder ingen udvikling sted. Arbejdet bliver i højere grad præget af de ansattes kærlighed til børn. Disse ansatte er ofte ugifte frøkener, der opfatter deres arbejde som et kald. Hedevig Baggers tanker om, at børnehaven skal ligne hjemmet så vidt muligt og være hjemmets stedfortræder, vinder også indpas. Hun fortrækker modsat Frøbels spidsfindigt udtænkte beskæftigelsesmaterialer de mere let tilgængelige legeformer. Her begynder den endnu aktuelle debat om, hvorvidt barnet er født nysgerrigt og derfor selv ved, hvad det har brug for at lære. Eller om det skal motiveres/guides af voksne, der ved bedre.

Anna Poulsens Menighedsbørnehave fotograferet i 1938 med den salige Anna Poulsen bagerst i lokalet. Børnehaven, der startede i stueetagen på Artillerivej 56 på Islands Brygge i København, har netop haft 90 års fødselsdag. Børnehaven var dengang Anna Poulsens ejendom.

Krise og vækst

SAMFUNDET. 1930'erne var årtiet med den store arbejdsløshed. Og årtiet hvor Hitler og nazisterne kom til magten i Tyskland. I Danmark skete der ikke lignende store ting, men derfor var der alligevel en del, der ændrede sig – også for børnene. Den internationale erhvervskrise, der bredte sig i kølvandet på Wall Street-krakket i New York i efteråret 1929 fik også stor betydning i det danske samfund. Krisen resulterede i rekordstor arbejdsløshed og mange fallitter, især i landbruget. Arbejdsløsheden steg fra 14 procent i 1930 til 32 procent to år senere. I byerne stod mange tusinde mennesker i kø hver dag i håbet om et arbejde, men når dagen var gået, måtte de igen gå hjem til deres små usunde lejligheder eller sågar husvildebaracker. Mange børn måtte gå sultne i seng, fordi deres far og mor intet arbejde havde. Krisen varede ikke ved. Daværende statsminister Thorvald Stauning (S) fik politisk flertal for, at nu skulle der ske noget for at gøre vilkårene for børn bedre. Husene var gamle og usunde for folk at bo i, og derfor blev der startet en masse nybyggeri uden for byerne. Ikke alene skabte det bedre bo-

ligforhold for de trængte familier. Det fik også folk i arbejde. Den onde cirkel, der var startet i begyndelse af 30'erne med arbejdsløshed, husvilde og lignende, skulle nu brydes. Der kom også langsomt et bedre sundhedsvæsen i landet og en større viden om den rette måde at leve på. Ferie blev gradvist de flestes ret, og sidst i 1930'erne kom der en lov om 14 dages sommerferie. Så kunne børnene komme 14 dage på landet, og i de familier, hvor forældrene ikke havde råd til at rejse på landet, blev børnene sendt på feriekolonier. Her fik bysbørnene sul på kroppen igen og en masse frisk luft. I dag snakker man om læring i skolen. Dengang snakkede man om indlæring. Det var hårdt terperi, og man havde bare af at være på sin pind til tiden. Ellers kunne man risikere at stifte bekendtskab med en anden pind: Spanskrøret. Det måtte lærerne nemlig stadig slå med, men kun tre slag og kun uden på tøjet. I 1939 invaderede Tyskland med Hitler i spidsen Polen, og det blev starten på 2. verdenskrig.

Provinsen kommer med

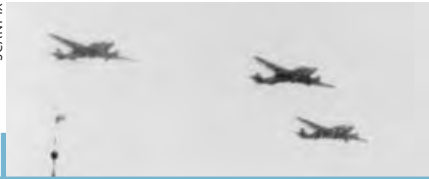
UDDANNELSEN. Behovet for uddannet personale er voksende, men børneinstitutionerne er fattige som kirkerotter, og det stiller sig i vejen for udbygningen. Problemet er kort fortalt: Mennesker, der gennemgår en længevarende uddannelse, som de selv bekoster, har en forventning om, at de efter endt uddannelse får en højere løn, end de ellers ville få. Den forventning kan de færreste institutioner leve op til.

Derfor står pædagoguddannelsen i stampe op gennem 30'erne, ja faktisk helt frem til krigens slutning i 1945. Periodens mest opsigtsvækkende begivenhed er, at man ikke mere behøver at rejse til København for at uddanne sig til pædagog. Landets fjerde og provinsens første pædagogseminarium etableres i 1932, ligger i Århus, hedder Jysk Børnehaveseminarium og er fra starten en filial af Fröbel-Seminarieret. Allerede året efter får den dog selvstændig status med Margrethe Christiansen i forstandersædet.

En hård banan, samme Margrethe Christiansen. Idealist, hårdarbejdende, principfast og selv med samtidens øjne temmelig reaktionær. Hun insisterer på, at det hedder Fröbel *eller* Montessori, ligesom det er hende, der under forarbejderne til det første sæt fælles retningslinjer for børnehavepædagoguddannelsen forfægtede det synspunkt, at det skal være udsmidtgrund, hvis ugifte studerende bliver gravide under uddannelsen. I perioden 1935-39 uddannes alt i alt 285 børnehavelærere ind.

Fröbel-højskolen i 1931. Første hold elever efter at skolen er flyttet til egne lokaler i Prinsessegade i København lige overfor det nuværende Christiania. Eleverne skulle helst have et kristent sindelag for at kunne forstå Frøbels teori korrekt, og skolen hentede sin støtte i og omkring kirken og den københavnske bymission.

FAKTA I 1948 er et rugbrød på fire kilo er nu oppe i trecifrede ørebeløb, 1 krone og 17 øre. I hvert fald i København. I sjællandske provinsbyer kan det fås en øre billigere. Et kilo gule ærter koster 176 øre.

1940: 9. april bliver Norge og Danmark besat af tyske tropper ved en overraskelsesaktion. Anden Verdenskrig begynder dog allerede året før, da tyskerne i løbet af få uger i efteråret 1939 besatte Polen.

1943: Dom for, at kvinder ikke kan fyres fra offentlige stillinger pga. giftermål.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Jens Sigsgaard (1910-1991): Skolelærer og psykolog. Bliver forstander på Frøbelseminariet i 1941 som 31-årig og er på posten sammen med hustruen Kirsten Sigsgaard indtil 1974. Deltager ivrigt i debatten om børns vilkår og fremtid efter Anden Verdenskrig og foreslår navnet "Samfundsbørnehave", fordi han mener, at "deri ligger erkendelsen af, at børnehavens væsentligste opgave er at skabe gode samfundsmedlemmer". Børnehaverne skal være offentlige på linje med skolerne. S. er en af de forholdsvis få mænd, som beskæftiger sig med børnehaverne og småbørnspædagogikken og betragtes som en af grundlæggerne af det, vi forstår ved børnehaver i dag. Han går ind for barnets forholdsvise ret til fri udfoldelse og et miljø indrettet for børn. S. er også fortalende for gode legepladser og er med til at introducere byggelegepladser. Han er en af de få danske pædagoger, der er kendt uden for landets grænser. I øvrigt forfatter til bogen "Palle alene i verden".

Klubberne kommer

DAGINSTITUTIONERNE. På trods af krigen vokser antallet af daginstitutioner. I 1942 er der 459 forebyggende børneforsorgsinstitutioner. Under besættelsen kommer der også gang i oprettelsen af ungdomsklubber. De skulle være en modvægt mod de nazistiske ungdomsbewægelser, der sniger sig over grænsen sydfra.

Fritidshjemsleder Aksel Horsens, der i øvrigt i 1942 tog initiativ til at oprette Landsforeningen Ungdomsringen, har i 1941 fundet ud af, at af hovedstadens 19.000 unge er de 8.000 ikke med i det aktive ungdomsliv. Horsens mener, at de unge senere vil være kunder hos politi og børneværn, og derfor får han åbnet fritidshjemmene om aftenen.

Men der kommer også nye institutioner til: Ungdomsgården i Husum bliver indviet 1. februar 1944 – i al hemmelighed af hensyn til tyskerne. Det er den første i Danmark af sin art med vuggestue, børnehave, fritidshjem og ungdomsklub samlet. I dag hedder den i øvrigt Smørhullet.

Verdens første skrammellegeplads ser dagens lys i Emdrup 15. august 1943. John Bertelsen (1917-1978) er den første leder. Han kalder sin pædagogik skrammologi, og medarbejderne skrammologer.

1945 hæver befrielsesregeringen det offentlige bidrag til 70 procent af udgifterne, ligesom der bliver indført tandlæge- og lægetilsyn i institutionerne. Der kommer også regler for personalenormeringer og friplads.

I 1949 er omkring 30 fritidshjem åbne om aftenen.

18 unge piger mødte i 1942 op til undervisning på Jens Sigsgaards første hold på Frøbelseminariet. De var påvirket af den moderne pædagogik med mere frihed og ansvar til barnet, som Sigsgaard prædikede, og ville ud og reformere børnehaverne. På farvebilledet nedenunder ses 11 af dem til deres 60 års jubilæum. De har holdt sammen i alle årene og diskuterer stadig pædagogik.

NANNA REIMERS

Reaktion mod reaktionære

UDDANNELSEN. 40'erne starter med fem mørke år, og slutter med fem, hvor der stadig er knaphed på alt. Blandt andet de materialer, pædagogseminarier bygges af.

Et enkelt bliver det alligevel til. Som reaktion mod, hvad der bliver opfattet som det reaktionære Jysk Børnehaveseminarium, oprettes i 1944 Socialpædagogisk Seminarium, senere omdømt til Århus Børnehaveseminarium. Seminariet får sin helt egen profil, men slægtskabet til reformpædagogerne og Montessori-kursus for Småbørnspædagoger i København er tydeligt.

Den kamp mellem Frøbel- og Montessoritilhængerne, som så småt er stilnet af i hovedstaden, lever således videre i Århus, hvor den er mere eller mindre intakt, indtil Margrethe Christiansen forlader forstanderposten på Jysk Børnehaveseminarium i 1956. Da har hun holdt Frøbel-idealene – sådan som hun så dem – højt i 24 år.

En vigtig skillelinje mellem de to retninger ses i holdningen til faget psykologi. Det er enten fraværende eller sekundært på Frøbeluddannelsen, mens studiet af psykoanalysen, individualpsykologien, seksualpsykologien og mentalhygiejnen og disse teories fædre var det overhovedet væsentligste indslag i undervisningen på Montessori-kursus.

Det er svært, for ikke at sige umuligt, at kritisere smukke kvinder – de forbliver smukke kvinder, og kritikken preller af.

WINSTON CHURCHILL

1945: Anden Verdenskrig slutter. Danmark bliver befriet 5. maj. De amerikanske atombomber over først Hiroshima og derefter Nagasaki var årsagen til, at Japan overgav sig. En tredje atombombe-sprængning – der oprindeligt var fastsat til 15 dage senere – blev stoppet. De to bomber skønnes at have kostet 140.000 menneskeliv.

1946: Bikini badedragten designes få dage efter en atombombe-prøvesprængning på Bikini-øerne i Stillehavet. Bikinien er et led i efterkrigstidens kropslige bevidsthed og seksuelle frigørelse.

Børnehaver nødvendige for samfundet

PÆDAGOGIK. Reformpædagogerne, som har rod helt tilbage til Grundtvig og Kold, er de toneangivende fra 30'erne og frem til 60'erne og i opbygningen af det, vi kalder den danske børnehavetradition. De tager udgangspunkt i barnets naturlige vækst, forstået som barnets erobring af egen udvikling. De går ikke ind for den frie vækst eller opdragelse, men for en dialektik mellem barnets frihed og selvvirksomhed og pædagogens ansvar som medstyrer og in-

spirator. Efter Anden Verdenskrig bliver børnehaverne mere og mere anset for at være nødvendige for skabelse af gode samfundsborgere. Det er første skridt i et uddannelses- og udviklingsforløb, at børn får plads og rum til at udfolde sig som børn på egne præmisser. I takt med at kvinderne bliver nødvendige på arbejdsmarkedet, kommer flere og flere børn i børnehaver, og børnehaven opfattes som en nødvendig afløser for hjemmet og le-

gen i baggården. Arbejdernes børn går der, fordi deres mødre arbejder, de velstillede børn er i børnehaver af pædagogiske grunde. Dog er det stadig i 40'erne ikke almindeligt at "gå i børnehaver", fordi der ikke findes så mange institutioner. Det er i stigende grad den fri udfoldelse og børns skabende arbejde, der præger pædagogikken. Værkstedsaktiviteterne bliver et mål i sig selv.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

John (Jonas) Bertelsen (1917-1978): Er pioner i oprettelsen af det, der i starten hedder "skrammellegepladser" ud fra ideen om barnets ret til egen fri udfoldelse. Siden er navnet på disse legepladser ændret til byggelegepladser. Den første skrammellegeplads i verden blev åbnet i 1943 i Emdrup ved København.

J.B. kaldte pædagogikken for skrammologi og sig selv og børnene for skrammologer. Ideen er, at børnene selv bygger legehuse af genbrugsmaterialer, sager, hamrer og skaber ud af fri fantasi og i øvrigt leger med det forhåndenværende – ofte genbrugsmaterialer. Man er ude hele dagen, indtil der flere steder kommer et hus til indendørs aktiviteter. Disciplinen er mere løs end i børnehaverne,

for ofte er der meget få ansatte, men det er nu også en del af ideologien, at det er op til børnene selv at lege og skabe sig en meningsfuld dag.

Krig i ti år

SAMFUNDET. Dette årti står i krigens tegn. Den 9. april 1940 fik Danmark besøg af en nabo, som vi ikke havde inviteret, da tyskerne tidligt om morgenen gik over grænsen. Mange husker nok de besatte år som de mørke år. Udviklingen gik i stå. Sidst i 1930'erne havde man set lyst på tingene. Nu handlede det først og fremmest om at indordne sig. Folk forsøgte at tilpasse sig en ny hverdag med stor mangel på stort set alle dagligvarer. Alt blev rationeret, mad, tøj, el, og man måtte gå i omsyet tøj. Samtidig måtte man også benytte erstatningsvarer. Brændenælder blev til kjølestof, siv blev til sivsko, og kastanier blev til erstatningsmarcipan. Der var dog ingen i Danmark, der direkte sultede. Skolerne sørgede for, at børnene fik sund kost.

Modstanden mod tyskerne startede ganske stille. Små drenge morede sig med at klippe telefonledninger over, så tyskerne ikke kunne kommunikere, og dreje vejskilte, så de ikke kunne finde vej. Men senere blev sabotagen mere alvorlig. Stadig var ganske små drenge med til modstanden. De stjal våben, satte ild til jernbanevogne, og i 1943 var jernbanesabotage årsagen til, at undergrundskrigen rigtigt startede. Englænderne smed våben og ammunition ned til danskerne, og tyskerne indførte dødsstraf for enhver, der havde våben. Som barn kunne man ikke længere undgå at mærke krigens alvor. Voksne fra opgangen forsvandt, man hørte bragene om natten og gik i beskyttelsesrum, når der for alvor var fare på færde.

Da Tyskland måtte slippe taget, og Danmark igen var frit, kunne man konstatere, at Danmark erhvervsmæssigt og økonomisk var sluppet godt igennem krigen sammenlignet med de fleste andre europæiske lande. Nu handlede det om at få det hele tilbage til normale tilstande. Men det gik ikke så hurtigt, som man havde forestillet sig. Det store problem i de første efterkrigsår var at sikre tilførslen af tilstrækkelige mængder af rå- og hjælpestoffer. Den foresatte varemangel fremkaldte arbejdsløshed, prisstigninger og dermed social uro.

En dejlig sommerdag på skrammellegepladsen i Emdrup. Der skal bygges en jordhule. Nogle klagede over, at legepladsen lignede en svinesti, men det kunne skrammologen Jonas Bertelsen ikke tage sig af. For børns leg er ikke det, voksne ser, men det barnet oplever, svarer han kritikerne.

...Og derfor siger jeg hjem, vel vidende, hvad jeg gør, hvor bogstaveligt dødsensalvorlig situationen er for os alle: Vi danske må tage vor del af byrden. Gør jeres pligt – gør jert værk.

ENGLANDS OPFORDRING TIL SABOTAGE, FREMSAT AF CHRISTMAS MØLLER DEN 6. SEPTEMBER 1942 I BBC'S UDSENDELSE TIL DANMARK.

Krig og smalhals

FAGFORENINGEN. I løbet af de første måneder af den tyske besættelse stiger priserne med 30 procent, og da dyrtidsreguleringen samtidig bliver sat ud af kraft, er der for alvor dømt smalhals. Bedre bliver det er ikke op gennem besættelsesårene. Snarere tværtimod.

Med tyskerne ude af vagten igen skulle man tro, at tiden er inde til fagpolitiske fremgange. Det viser sig ikke umiddelbart at være tilfældet. Ved udgangen af 1945 er lønnens købekraft via nogle klækkelige dyrtidsportioner på niveau med, hvad den var

før krigen. Herefter sættes proppen igen i.

En ny lønordning fra 1948 indebærer visse forbedringer. Anciennitetssystemet bliver lagt i pålidelige rammer, retten til løn under sygdom bliver statueret, og den kutymemæssige ret til en 42 timers arbejdsuge og fire ugers ferie kommer på papir.

Alt er dog ikke fryd og gammen. Den nye lønordning betyder, at der er grupper – også blandt Dansk Børnehaveråds medlemmer – som oplever en regulær løntilbagegang.

FAKTA I 1951 er prisen på fire kilo rugbrød stadig 117 øre. Et kilo gule ærter er faldet i pris til 1,72 kr.

1950: Ultralydsscanning udvikles af den svenske professor Helmuth Hertz i samarbejde med læge Inge Edler. Metoden bliver meget udbredt inden for lægevidenskaben og har den fordel frem for røntgen, at patienten ikke bliver udsat for stråling.

1955: Legoklodserne opfindes af snedker Ole Kirk Christiansen og fremstilles i plastik. Ordet Lego er dannet af de første bogstaver i "LEg GOdt".

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Rudolf Steiner (1861-1925): Østrigsk opfinder af Antroposofien, en filosofisk pædagogik, der bygger på et åndsvidenskabeligt, metafysisk grundlag og beskæftiger sig med forhold, der ikke er tilgængelig med sædvanlige sanser og bevidsthed. S. taler om fire væsensled: Det fysiske legeme, æter- eller livslegemet, alstral- eller følelseslegemet og jeg-legemet eller jeg'et. Som pædagog må man udfordre alle fire væsensled, men på forskellige alderstrin. S. siger: "Der skal ikke opstilles fordringer og programmer. Barnets natur skal blot beskrives". Opdragelsen vil give sig af sig selv ud fra det opvoksende menneskes eget væsen. Menneskets udvikling er inddelt i syvårs-perioder: 0-7 år: Efterligning af sunde forbilleder, 7-14 år: Beundring fremmer vækst i sjælelivet og hukommelse, vanner, samvittighed og tilbøjeligheder udvikles, 14-21 år: Dannelse af egen vurdering og søgen efter idealer og identitet. Desuden inddeler S. menneskeheden i fire temperamenter: Sangviniker, koleriker, flegmatiker eller melankoliker, som pædagogikken også skal tage hensyn til. S. mener, at kunsten er et stort opdragelsesmiddel, og at rytmen og bevægelsen er en væsentlig indlæringsmetode. Derfor udvikles bevægelsesmetoden eurymi.

Stille år

DAGINSTITUTIONER. Antallet af daginstitutioner bliver ved med at vokse. I 1952 er der 767 forebyggende børneforsorgsinstitutioner, og to år før er der registreret 29 regulære fritids- og ungdomsklubber. I 1951 får kommunerne pligt til at deltage i finansieringen af de børneinstitutioner, som staten har godkendt. 50'erne bliver et stille årti for daginstitutionerne. En økonomisk krise bremsede væksten i daginstitutionerne og sendte kvinderne tilbage til kødgyderne. Det spillede også ind, at de lavtforrentede statslån blev stoppet i 1955, og så skulle nyt institutionsbyggeri finansieres med dyrere lån på markedsvilkår. I stedet for nybyggeri gik man over til merindskrivning – nogle steder på op til 20 procent.

Vuggestue i København i 50'erne. Vuggestuer er nu begyndt at dukke op i flere byer, og her hersker ro, renlighed og regelmæssighed i noget, der ligner barnepleje på samlebånd. Børnene klædes ved ankomsten om morgenen i institutionens tøj og får først deres eget tøj på igen, når forældrene får børnene udleveret i døren om eftermiddagen. De ansatte har en etårig barneplejeuddannelse.

Orden på sagerne

UDDANNELSEN. Kvinderne er begyndt at trække ud på arbejdsmarkedet. Den samfundsmæssige interesse i at få bygget daginstitutioner og få uddannet flere pædagoger bliver dermed skærpet. I 1953 kommer den første statslige bekendtgørelse om børnehavepædagog- og fritidspædagoguddannelsen. Heraf fremgår, at begge uddannelser er toårige. På børnehavelinjen er adgangskravet et halvt års arbejde i en børnehav og et halvt år i et privat hjem. På fritidshjemslinjen er det ni måneders forudgående arbejde i et fritidshjem. Den såkaldte forpraktik er hermed indført. Den teoretiske del af uddannelserne er på

lidt over 1200 timer, mens praksisdelen optager 30 uger. I formålsbestemmelsen hedder det blandt andet, at elevernes personlighed skal modnes og udvikles, "således, at de bliver sig gerningens pædagogiske og sociale ansvar bevidst". Allerede i 1951 har vuggestue-området fået sin statsanerkendte uddannelsesordning. Med den indføres dels en etårig barneplejeuddannelse, dels en treårig uddannelse som statsautoriseret barneplejerske. Den korte uddannelse omfattede et års praktisk arbejde i vuggestue eller på spædbørnshjem samt beskedne 54 timers teori. Når eleven har gennemgået den et-

årig uddannelse med "tilfredsstillende resultat", er der samtidig løst billet til den videregående som statsautoriseret barneplejerske. Staten afstår – på grund af, som det hedder, institutionernes forskellighedartethed – fra at give regler for en egentlig klubuddannelse. Dog står i første omgang Ungdomsringen og fra 1959 tillige Dansk Ungdomsklubseminarium bag en vis uddannelsesvirksomhed. Ungdomsringen udbyder et begynderkursus samt et fire uger langt fortsættelseskursus. Dansk Ungdomsklubseminariums tilbud er mere omfattende, idet det strækker sig over 10 måneder.

Well, that's all right, mama. That's all right for you. That's all right, mama. Just anyway you do.

FRA ELVIS PRESLEY'S FØRSTE SINGLE, 1954

For første gang ses en særlig ungdomskultur vokse frem, påvirket af rock'n'roll-musikken og den mere anti-autoritære holdning til voksgenerationen. Ungdommen samler sig om egne interesser. Her nogle "motorcykelbøller", men det kunne også være dans til rock-musik i de klubber, som er begyndt at lave koncerter med de unges "pigtrådsmusik".

1956: P-pillen afprøves på en større gruppe kvinder i Puerto Rico under ledelse af fødselslægen John Rock og biologen Gregory Pincus. Forsøget er vellykket, og pillen kommer på markedet i USA i 1960.

1956: Ungarnsopstanden endte blodigt, efter at befolkningen rejste politiske krav til det kommunistiske partis ledelse. Partiledelsen reagerede ved at bede de sovjetiske garnisoner om at genoprette ro og orden. Sovjethæren angreb landet, og mellem 20.000 og 30.000 ungarere faldt i kampene. Ca. 200.000 flygtede til Østrig, og herhjemme husker mange indsamlingerne på tv til de ungarske flygtninge.

1957: Karolinekoen bliver født. Hun optræder første gang på plakatskitser for mejerierne. Hendes mor hed Grete Rich og boede i Århus.

1959: Aksel Larsen stifter Socialistisk Folkeparti (SF) efter at være blevet ekskluderet af DKP sammen med andre ledende kommunister. Aksel Larsen havde blandt andet kritiseret Sovjets invasion af Ungarn i 1956.

Hjælp og livsstil fra Amerika

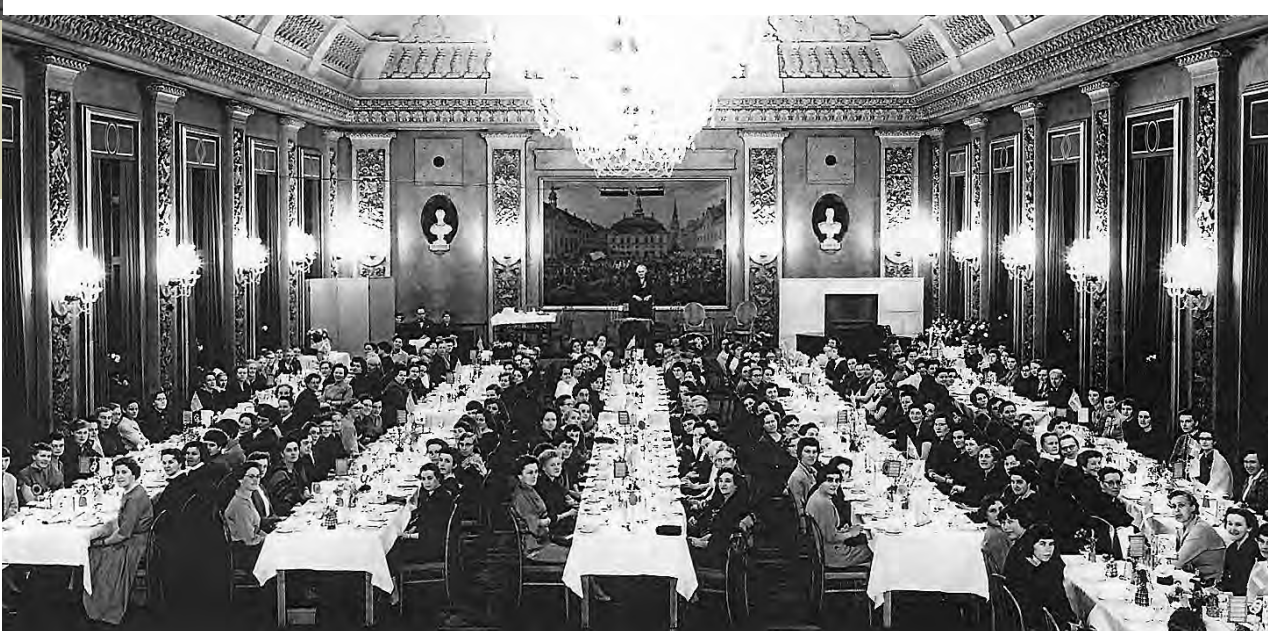
SAMFUNDET. Storm P. sagde engang: "Så fik vi endelig fred – nu mangler vi bare roen". Hele Europa er ved at genopbygge det, som var blevet ødelagt under krigen og ved at få gang i den udvikling, der var gået i stå. Men det tog tid. Derfor huskes 50'erne måske som de ti lange kedelige år. USA og Sovjetunionen havde vundet krigen sammen, men de var fuldstændigt uenige om, hvordan en fredelig verden skulle se ud.

Den lave økonomiske vækst i Danmark og resten af Europa vakte derfor stigende bekymring hos amerikanske politikere og erhvervsfolk. Hvis ikke den europæiske efterspørgsel steg, ville det amerikanske erhvervsliv få alvorlige afsætningsproblemer, og en ny verdenskrise ville true. Blandt andet derfor satte USA et økonomisk hjælpeprogram for Europa – Marshallhjælpen – i sving. Danmark havde nu ro og

råd til at udvikle, ændre og forbedre samfundet. Der var stadig stor forskel på børnelivet i byerne og på landet. På landet måtte børnene hjælpe meget til. De skulle arbejde om morgenen inden skole og igen om eftermiddagen, når de kom hjem fra skole. På dette tidspunkt gik børn på landet oftest kun i skole i syv år på den lille landsbyskole. De lærte ikke særligt meget. Derfor byggede man nu centralskoler, hvor man lagde de små skoler sammen til store. Livet i skolen ændrede sig for mange børn på landet i løbet af 50'erne. Nu skulle de lære mere, have flere bøger, lokaler til specialundervisning og gå i skole hver dag.

Tekniske hjælpemidler vandt stille og roligt indpas. I landbrugene fik især traktoren stor betydning. Den betød, at der ikke længere var det samme antal arbejdspladser på landet, og dette intensiverede den

tendens, som længe havde gjort sig gældende. Landboere vandrede mod byerne. Danmark tog et stort skridt fra landbrugsland til industriland. Vi fik penge fra USA gennem økonomiske hjælpeprogrammer, men vi fik også mange dele fra deres måde at leve på. Vaskemaskiner, supermarkeder, biler, nye møbler og fjernsynet. Byerne stod også for et "kulturelt træk". Modestrømninger og en ny ungdomskultur var i særlig grad knyttet til bylivet. Det var her, teenagekulturen langsomt begyndte at tage form i den voksende gruppe af unge under uddannelse. Musik, tøj og livsstil udviklede sig efter amerikanske forbilleder. Børn og unge var på vej ind i en tid, hvor de ikke altid helt gjorde, som forældrene kunne ønske sig. Nogle gange gik det vildt for sig, men det skulle blive endnu vildere i næste årti – 1960'erne.

Indlæring og styring giver gode samfundsborgere

PÆDAGOGIK. I "Samfundsbørnehaver", som Jens Sigsgaard introducerer, skal børns beskæftigelse mere og mere ligne noget fra det virkelige liv. Derfor deltager børn som en del af deres udvikling i praktiske gøremål som vask af legetøj, borddækning, madlavning og havearbejde. Sigsgaard: "Den leg er mest udviklende, der på det nærmeste efterligner det samfundsliv, barnet skal leve i". Børn skal lære noget og ikke bare anbringes, mens forældrene er på arbejde. Men læringen sker mest ved, at børn får opgaver og aktiviteter udstukket af de voksne, og ellers skal de tie stille og gøre, hvad der bliver sagt. Men samtidig er børns frie lege – dog på bestemte tidspunkter – også vigtige. De skal lære at lege i mindre grupper uden konstant opsyn og omsorg fra de voksne. I de vuggestuer, som er begyndt at dukke op, er det stadig de tre R'er: Ro, renlighed og regelmæssighed der dominerer. De ansatte har en etårig uddannelse som barneplejersker. I en beretning fra en vuggestue i Horsens i 1952 fortælles om, at børnene kommer i bad hver morgen, bliver klædt i institutionens tøj, får morgenmad og lægges ned i den store kravlegård i midten af stuen. Efter middagssøvnen og mere leg i kravlegården og eventuelt en tur i det fri i en kørevogn, hvor der er plads til syv-ti børn, bliver børnene hen på eftermiddagen iklædt deres eget tøj, der bliver fyldt mælkekeerstatning på flasker, så forældrene har aftensmaden klar. Forældrene må ringe på en klokke, når de vil hente deres barn, som bliver udleveret i døren.

Forhandlingsretten i hus

FAGFORENINGEN. En fagforening uden forhandlingsret er som fagforening betragtet ikke meget bevendt. Det er Dansk Børnehaveråd sig smertelig bevidst, men der skal gå 20 år fra kravet første gang rejses, til det faktisk lykkes at opnå denne for enhver fagforening så vitale rettighed. Det sker 7. december 1954. Gennembruddet beror på, at det i 1952 er lykkedes at samle de faglige organisationer inden for den forebyggende børneforsorg under en og samme paraply. Nyskabelsen hedder Børne- og Ungdomsforsorgens Personaleforbund (BUPF) og omfatter Dansk Børnehaveråd, Dansk Barneplejeråd fra 1948, Foreningen af Fritidspædagoger fra 1950 samt Foreningen af Sygeplejersker ved Forebyggende Børneinstitutioner. Dansk Klublederforening, som er oprettet i 1958, kan ikke selv opnå forhandlingsret og kommer

derfor med på sidelinjen hos BUPF. Fulgyldige medlemmer kan man ikke blive, men man får lov at sidde med ved bordet, når personaleforbundet forhandler med myndighederne om forhold af interesse for de ansatte i klubberne. Forhandlingsretten har sine begrænsninger. Alle de generelle forhold, som forhandles mellem Lønningsministeriet og de dengang fire centralorganisationer for statstjenemænd, har pædagogerne ikke indflydelse på. De regnes nemlig ikke for rigtige tjenestemænd, eftersom de kun er ansat på tjenstemands"lignende" vilkår. Ret til at strejke har offentligt ansatte ikke på dette tidspunkt. Den får pædagogerne først i 1976, da de overgår til at blive ansat efter overenskomst. Ved samme lejlighed opnår klubberne rådet, nu samlet i Landsforeningen Danske Klubfolk, selvstændig forhandlingsret.

Dansk Børnehaveråd fejrer 25 års jubilæum i 1957 i Håndværkerforeningens sal i København. På talerstolen ses rådets daværende formand, Margrete Jensen.

FAKTA To kilo groft rugbrød koster i 1964 177 øre. Et kilo Danbo 45% koster 8 kroner og 11 øre.

1962: verden holdt vejret, mens den alvorligste konfrontation mellem USA og Sovjetunionen fandt sted. Den såkaldte cubakrise opstod, da præsident John F. Kennedy modtog luftfotografier, der viste, at russerne var i gang med at installere atomraketter på Cuba. Krisen blev løst ved at Sovjetunionen bøjede af og opgav at sejle flere mellemdistanceraketter til øen.

1963: Attentatet på den amerikanske præsident John F. Kennedy i Dallas sendte chokbølger gennem hele den vestlige verden.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Alexander Sutherland Neill (1883-1973): Med Summerhill-skolen og en række bøger om den frie pædagogik, som N. praktiserer her, får han stor indflydelse på pædagogikken i Danmark i 60'erne og 70'erne. Han går ind for det enkelte barns selvregulering, men ikke for "gør, hvad du vil". Det frie barn lever i overensstemmelse med sine kropslige drifter og psykiske impulser. N. mener, at den voksne ikke emsigt skal tvinge eller hæmme barnet og ej heller overlade det til sig selv. Han tror på, at børn selv styrer deres læring, at de kan lære, hvis de har lyst og beskæftiger sig med noget, de finder meningsfyldt, givende og nødvendigt for fortsat udvikling.

Jean Piaget (1896-1980): Står som en af de mest markante repræsentanter for den indlæringspædagogiske opfattelse eller den såkaldte kognitive (= erkendelses-) teori. Han mente, at børns udvikling løber efter et bestemt mønster, trin lægges på trin, og et trin kan ikke hoppes over. "Ethvert stadie og trin er nødvendigt for den videre udvikling". P. betragter mennesket som aktivt handlende og erkendende, og dets handlinger sættes i gang og styres væsentligst af mennesket selv og i mindre grad af ydre påvirkninger. P. er dialektiker, barnet påvirker sin omverden, som så påvirker barnet, så det fra et lavere erkendelsesniveau føres mod et højere. P. er ophavsmanden til de stadier, man i mange år har forstået børns udvikling ud fra. Blev især brugt i forbindelse med indlæringspædagogikken i 60'erne og 70'erne.

Første pædagogstrejke

FAGFORENINGEN. Frem til de rebelske 60'ere har Dansk Børnehaveråd opført sig umådelig pænt. Medlemmernes flertal har opfattet deres arbejde som et kald og i øvrigt ført sig frem med stor forsigtighed og en fabelagtig tålmodighed i fagpolitiske anliggender.

I Foreningen af Fritidspædagoger, som tæller relativt mange mænd med en fortid som håndværkere, er den politiske bevidsthed noget højere. Til gengæld er tålmodigheden med arbejdsgiverne mindre.

Vuggestuepædagogerne i Dansk Barneplejeråd – stort set alle kvinder – er dem i den pædagogiske familie, som længst og kraftigst stritter imod den fagpolitiske radikaliserings, som begynder at sætte ind.

Allerede i 1959 er det tæt på en arbejdsnedlæggelse, men 15. april 1966 sker det: 98 procent af landets daginstitutioner holder lukket. Pædagogerne strejker for første gang. De vil aflønnes på linje med sygeplejerskerne. Det er de blevet frem til 1961, hvor det lykkes sygeplejerskerne, men ikke pædagogerne, at komme igennem med betydelige lønforbedringer. Aktionerne, som bare varer en dag, giver resultater. Dels fordobler økonomiminister Ivar Nørgaard (S) sit løntilbud, dels opnår pædagogerne og deres organisationer ny respekt.

April 1962 etableres for første gang en arbejdsløshedskasse for pædagoger.

Længere og mere teoretisk

UDDANNELSEN. En af Dansk Børnehaveråds mærkesager op gennem 50'erne er at få børnehavepædagoguddannelsen forlænget fra to til tre år. Undervisningsministeriet bliver løbet på dørene, kontakterne i Folketinget bliver plejet, og i 1958 ser det ud til, at sagen er bøv. Det er dog ikke tilfældet. Der kommer til at gå mere end 10 år, før målet bliver nået.

Det sker i maj 1969, da Folketinget vedtager at forlænge både børnehavepædagog- og fritidspædagoguddannelsen med ét år. Det samme er tre år tidligere sket med uddannelsen til børneforsorgspædagog, datidens socialpædagoger. Samtidig lægges uddannelsen om, så de teoretiske fag breder sig på de kreative fags bekostning.

Omlægningen udløser en heftig offentlig polemik. Dagbladet Information underer sig over, at en "højt anset pioner som Jens Sigsgaard og de studerendes repræsentanter i studieudvalget har ladet sig spænde for den teknokratiske reaktions vogn (!) ved at acceptere denne skitse".

De faglige organisationer – Dansk Børnehaveråd og Foreningen af Fritidspædagoger –

holder lav profil. De er bare lykkelige over, at forlængelsen til tre år er gået igennem. Af lønpolitiske grunde blandt andet. En såkaldt tjenestemandskommission arbejder netop på dette tidspunkt med et forslag til, hvordan de forskellige faggrupper skal indplaceres i et nyt offentligt lønsystem. Håbet er, at forlængelsen i kombination med en vis akademisering af uddannelsen vil komme pædagogerne til gavn, når stregerne skal slås.

I løbet af 60'erne oprettes der nye børnehav- og fritidspædagogseminarier i Holte, Esbjerg, Kolding, Holstebro, Nykøbing Falster, Tårnby, København, Hillerød, Albertslund og Viborg.

I 1960'erne var der en øget interesse fra mændene for at uddanne sig til pædagoger, nok fordi uddannelsen blev længere og mere teoretisk, og fåget ikke mere var et kald, men i højere grad en profession, og fordi fritidspædagogseminarierne voksede i antal. Danmarks og måske verdens første mandlige pædagog blev eksamineret i 1899.

I have a dream that one day on the red hills of Georgia the sons of former slaves and the sons of former slaveowners will be able to sit down together at a table of brotherhood.

MARTIN LUTHER KING PÅ TRAPPERNE AF LINCOLN MEMORIAL DEN 28. AUGUST 1963

SCANPIX

1966: Allergitest med analyse af en blodprøve i stedet for omfattede hudtest udvikles af svenskeren Leif Wide. Analysemetoden afslører mængden af immunglobulin, men kan ikke fortælle, hvilken form for allergi patienten har.

1968: "Foråret i Prag" var det folkelige krav om demokratisering og opgør med stalinismen i Tjekkoslovakiet. Presset førte til, at Alexander Dubcek blev indsat som afløser for præsident Novotny. Opstanden fik en brat ende, da tropper fra Warszawa-pagt-landene helt uventet besatte landet og arresterede Dubcek.

SCANPIX

1969: Billedpornografien frigives.
1969: I juli gik Apollo 11 i kredsløb om Månen, og astronauterne Neil Armstrong og Edwin Aldrin landede i månegruset. Få timer efter satte mennesket for første gang fod på en fremmed klode.

Indlæringspædagogikken i højsædet

PÆDAGOGIKKEN. Opgangstiderne i 60'erne betyder også friere forhold for børnene. Den anti-autoritære pædagogik får langsomt sit tag i de danske pædagoger. Børn må igen lege selv og sige deres mening til en vis grænse. Sideløbende er der stærkere og stærkere tendenser, der går i retning af "indlæringspædagogikken" affødt af indlæringspsykologien. Børn skal ikke bare udvikle sig og vokse, de skal lære noget, mens de går i børnehave, så de er forberedte til skolen og det senere arbejdsliv. Det fører blandt andet til en del begrebsindlæring (større end, mindre end) eller systemrelationer og klassifikationsøvelser (skelnen mellem farver og mellem

cirkler, trekanter og firkanter), og meget indlæringsmateriale og legetøj, hvis vigtigste formål er indlæring af bestemte begreber og eksakt viden, udvikles i denne periode. Man er påvirket af Piagets kognitive udviklingsteorier og koncentrerer sig hovedsageligt om at påvirke børns intellektuelle udvikling efter hans stadieteorier. Børnene er en ren tavle, hvorpå pædagogerne kan skrive deres input. Motivation i form af barnets egen interesse udelukkes, og man motiverer med ros eller dadel. Andre udviklingsområder som den motoriske, den følelsesmæssige og den sociale er ikke i så høj grad medtænkt i arbejdet.

Et af de mange kollektiver der voksede ud af 60'er oprøret: "Felicia" på Amager.

Daginstitutionen opfindes

DAGINSTITUTIONERNE. I 1962 er antallet af forebyggende børneforsorgsinstitutioner vokset til 1140 – en beskeden stigning på 373 institutioner på 10 år. Især hvis man sammenligner med fritids- og ungdomsklubberne, som på 10 år er vokset fra 29 i 1950 til 182 i 1960. I 60'erne fortsætter væksten i klubber sin himmelflugt. I 1969 findes der 273 klubber godkendt i lov om børne- og ungdomsforsorg og 333 klubber efter lov om fritidsundervisning. Mest skelsættende for dette årti er en ny lov om børne- og ungdomsforsorg, der kommer i 1965. Her optræder begrebet daginstitution for

første gang, ligesom vendingen "socialpædagogisk fritidsforanstaltning" får sin debut i en lovtekst. Hermed er der gjort op med den forebyggende børneforsorg, og det er samtidig ikke længere et krav, at institutionerne skal modtage børn af mindrebemidlede. Den nye Lov om Børne- og Ungdomsforsorg fastslår også, at driftsudgifterne skal deles, så staten betaler 40 procent af driften i vuggestuerne, mens kommunerne skal betale 30 procent. For fritidshjem skal staten betale 45 procent, mens kommunen skal stå for 35 procent af driften.

Oprørets tid

SAMFUNDET. 1960'erne var oprørets tid. Ungdoms- og studenteloprørets tid. Endnu var det dog kun pigerne, der havde langt hår.

I begyndelsen af 1960'erne var der det helt store tag selv-bord. Man kunne få og skifte job. Forbrugsevnen steg samtidig. Det voksende forbrug betød, at helt nye behov kunne tilgodeses. Goder, der tidligere havde været forbeholdt en lille overklasse. Hus, bil og charretrejser er eksempler herpå. Den overbefolkede to-værelses lejlighed fra tidligere blev erstattet af store lejligheder eller parcelhuse.

For at få råd til det hele måtte både mand og kvinde arbejde. Kvinderne kom på arbejdsmarkedet, og børnene skulle nu passes udenfor hjemmet.

I løbet af 1960'erne skete der en fordobling af antallet af offentligt ansatte. Skeptikerne talte om det uheldige i, at danskerne skulle leve af at barbære hinanden. De socialdemokratiske arkitekter bag tanken om velfærdsstaten understregede derimod, at en større offentlig sektor var en forudsætning for en hensigtsmæssig udvikling af et moderne industrisamfund. Der var mange forhold, der talte for en udvidelse af den offentlige service. Et hovedproblem var familiens nye funktion. I takt med, at også de gifte kvinder nu fik erhvervsarbejde, blev det påkrævet at sørge for pasningsmuligheder til børnene.

Under den pæne overflade med jobs og parcelhuse lurede oprøret. Væksten i produktionen og forbruget skabte i løbet af 1960'erne en væsentlig tilskyndelse til investeringer på skole- og uddannelsesområdet. Inspireret af udenlandske forbilleder talte man om "human capital", som den ressource det, ikke mindst for et lille råstoffattigt land som Danmark, var vigtigt at udvikle. Forandringerne i produktionen krævede nye kvalifikationer og førte til nytænkning i skole- og uddannelsessektoren. Hidtil havde traditionen været en vigtig målestok for skolens indhold. I forbindelse med forandringerne følte mange, at traditionen kun havde tvivlsom værdi, og det førte til eksperimenter med både form og indhold.

Antallet af studerende voksede eksplosivt, og studenterne sprængte de gamle universitetes rammer. Hvor der i 1960 var en tilgang til universiteterne på 2.200 studerende, var

GREGERS NIELSEN

tallet i 1970 på 6.600, altså en tredobling. Derfor var det naturligt, at det blev studenterne, der formulerede den mest vidtgående kritik, ikke blot af det traditionelle skole- og universitetsmiljø, men også af et samfundssystem, der i vid udstrækning byggede på autoritet. 1960'erne mandede derfor ud i et student- og ungdomsoprør, hvor universiteter blev besat, studenterne krævede medbestemmelse, og oprørerne på tre år gik fra at være et aktivisthold, der kunne rummes i en bus, til at være en minoritet, som samfundet må regne med og undertiden rette sig efter.

FAKTA Et kilo groft rugbrød koster i januar 1972 186 øre, mens en liter sød kan købes for 1,53 kr.

1971: En gruppe christianshavner vælter plankeværket til Bådsmandsstræde Kaserne, fordi de vil have en legeplads til børnene og lidt grønt at se på. Christiania, også kendt som "Staden", bliver grundlagt.

1973: Danmark træder ind i EF sammen med Storbritannien og Irland. Et flertal havde den 2. oktober 1972 stemt ja til forslaget om optagelse.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Anton Makarenko (1888-1939): Sovjetisk pædagog, der i bogen "Vejen til livet" (1912) skriver om sin vision om at gøre kollektivet til en opdragende magt. Der skal herske disciplin og orden, men det skal være af en sådan karakter, at den har rod i kollektivets tarv og interesse. M. anser det for mangel på agtelse for individet, hvis man ikke stiller krav til det, men tillader enhver forseelse. Han går ind for autoritet i opdragelsen. Får størst betydning i Danmark i 1970'erne og 80'ernes marxistisk inspirerede pædagogik.

Paulo Freire: (1921-): Op-havsmand til den frigørende pædagogik. Han mener, at mennesket nok er påvirket af de historisk-samfundsmæssige forhold, hvorunder det er vokset op. Men at det kan frigøre sig fra de forhold, der undertrykker, ved hjælp af bevidstgørelse. "Folket" holdes nede af borgerskabets model af sig selv, som påduttet gennem undervisning, medier m.m. F. mener, at den borgerlige pædagogik gør mennesket til genstand for bestemte læreprocesser, der indoktrinerer til systemets normer, og han kalder den for "sparekassepædagogik", fordi pædagogen ser det som sin sag at fylde barnet med viden. Pædagogisk får hans filosofi den betydning, at man skal tage udgangspunkt i børns virkelighed, og at det er pædagogens opgave gennem viden om børn generelt og specifikt om det enkelte barn, at denne kan forstå barnet og dets oplevelse af situationer, af sig selv og dets problemer og dermed styre aktiviteter hen mod det, barnet finder vigtigt.

ERIK NIELSEN

"Et barn, der lugter af hest, kommer ikke til at lugte af hash."

ERHARD JACOBSEN,
BORGMESTER I
GLADSAXE KOMMUNE
1958-1974.

Rød front er også for børn. Allerede i 1970'erne gøres børnene til en del af den politiske kamp både mod autoriteterne og for arbejderklassens overtagelse af produktionsmidlerne, som var et aftidens slogan. På billedet oppe til venstre se den tidstypiske hovedbeklædning for kvindelige pædagoger – tørklædet eller den "lilla ble".

FINN SVENSSON

Flippere og alternative løsninger

SAMFUNDET. Der var i 1960'erne blevet skabt de flotteste rammer for børnene. Det var der råd til. Men nu ville en del familier pludselig leve på nye måder. Som et alternativ til den isolerede parcelhus-tilværelse blev der i kølvandet på ungdomsoprøret oprettet kollektiver, bofællesskaber og storfamilier. Rammerne sprænges, og oprøret blandt de unge slår for alvor igennem. Også kvindernes vilkår er væsentligt forandret. Fra overvejende at være hjemmearbejdende blev de erhvervsaktive. Det forudsatte bedre uddannelse, og helhedsresultatet blev et ændret syn på krop, seksualitet og moderrolle. Det var hårdt, for kvinderne havde stadig alt arbejdet derhjemme, plus at de arbejdede ude. Magtforholdet mellem mand og kvinde blev ændret takket være kvindens langt mere selvstændige uddannelsesmæssige og økonomiske stilling, og de især veluddannede unge kvinder deltog i eller sympatiserede med de nydannede græsrodsbevægelser, der

kæmpede for at udvikle kvindebevidstheden og styrke kvindernes ligestilling ikke blot i hverdagen, men også i beslutningsprocesserne i erhvervsliv og politik. Rødstrømpebevægelsen opstod. Der er oprør mod familiemønstret, mod autoriteter, forurening og atomkraft. Protester bliver til fester, og det alternative vinder frem. Befolkningen samles ofte i protest, og man tog gerne ungerne med og fik en tur ud af det. Nogle meldte sig helt ud af samfundet og dannede Det Ny Samfund og Christiania. Her blomstrede det alternative, og her var hippier og Børnemagt. Der sættes fokus på børns liv og kultur. Børn bliver for alvor taget højtideligt – også i medierne. Mod slutningen af årtiet lurer opløsning, stigende arbejdsløshed, skilsmisser og angsten for fremtiden.

Marxister og flippere kæmper om pædagogikken

PÆDAGOGIK. Med ungdomsoprøret i 1968 bliver behovet for en større forståelse af samfundets betydning for individets udvikling mere udtalt. Samtidig betyder det antiautoritære oprør og flowerpower bevægelsen, at et mere afslappet syn på børn og en "laissez-faire"-bølge (= lad stå til) præger institutionerne især den første halvdel af årtiet – til dels inspireret af Neill. Tilhængere af denne pædagogik mener, at man ikke skal gribe ind, vejlede og korrigere barnet, fordi det antages selv at vide, hvad det har brug for i sin udvikling. To andre retninger inden for pædagogikken – den marxistiske og den kritisk-frigørende, begge stærkt politisk inspirerede – begynder at få en betydning for pædagogikken. Den første fører til det, der kommer til at gå under navnet strukture-

ret pædagogik, som også er almindeligt langt ind i 80'erne (se dette årti for uddybning). Den anden fører til erfaringspædagogikken, som modsat den strukturerede pædagogik lægger vægt på børnenes med-styring af aktiviteterne, fordi barnet anses for at kunne noget og have gjort sig visse erfaringer, som der skal bygges videre på. Ligesom hos de tidlige reformpædagoger lægges der vægt på legen, eksperimenter, kreativitet, kritisk tænkning, selvstændighed og selvforvaltning. Denne gren af pædagogikken slås i 70'erne, 80'erne og 90'erne op til i dag med den mere indlæringsprægede pædagogik, som i 70'erne og 80'erne vandt udbredelse i en meget stram og struktureret form.

Ingen klassekamp uden kvindekamp – Ingen kvindekamp uden klassekamp.

SLOGAN FOR RØDSTRØMPEBEVÆGELSEN I STARTEN AF 70'ERNE

1973: Ved det såkaldte jordskredsvalg kommer Fremskridtspartiet, CD og Kristeligt Folkeparti før første gang i Folketinget. Sidstnævnte bl.a. som en protest mod fri abort, der bliver vedtaget samme år. Fremskridtspartiet får hele 28 mandater – seks flere end Poul Hartlings Venstre, som har regeringsmagten de følgende to år.

1975: Vietnamkrigen slutter, efter at nordvietnamesiske styrker har indtaget hovedstaden Saigon. Vietnam er genforenet under kommunistisk styre.

1976: Ligelønsloven vedtages. Den skal sikre mænd og kvinder samme løn for arbejde af samme værdi.

1977: Elvis Presley bliver fundet død i sit badeværelse i Graceland.

GREGERS NIELSEN

De røde tager over

FAGFORENING. Et begivenhedsrigt årti. For samfundet, for pædagogfaget og for de pædagogiske fagforeninger. Første nummer af nærværende fagblad udkommer 7. januar 1971.

To år senere, januar 1973, går Dansk Børnehaveråd, Dansk Barneplejeråd og Foreningen af Fritidspædagogernes Landsorganisation (BUPL). Gertrud Berg fra Dansk Børnehaveråd vælges som landsorganisationens første formand. BUPL har i stiftelsesåret 5763 medlemmer.

1. april 1976 træder Bistandsloven i kraft. Samme dato overlader staten ansvaret for daginstitutionsovergangen til kommunerne. Folketingets borgerlige flertal gennemtvinger i den anledning

en beslutning om, at personalenormeringerne skal beskæres med 4000 fuldtidsstillinger. BUPL er rystet i sin grundvold.

Gertrud Berg

Hvordan skal der reageres? Et flertal i hovedbestyrelsen opfordrer til arbejdsnedlæggelser. Formand Gertrud Berg lægger offentligt afstand, hvorfor der indkaldes til ekstraordinær kongres. Her vedtages med stemmetallet 80 mod 26 en udtalelse, som udløser socialdemokraten Gertrud Bergs afgang. BUPL bekender sig i udtalelsen til en mere aktivistisk linje og brugen af udenomsparlamentariske metoder. Som ny formand vælger kongressen Janni Milsted, mens Kurt Jensen bliver hovedkasserer.

Det hedder i samtiden, at BUPL er faldet i hænderne på Danmarks Kommunistiske Parti.

BUPL indgår 1977 sin første overenskomst. Den indebærer væsentlige vilkårsændringer. Det er slut med reglementsansættelser. Pædagoger er ikke mere at betragte som tjenestemænd, men som regulære lønarbejdere. BUPL får derfor også ret til at varsle overenskomstmæssige strejker. De nye forhold medfører tillige, at BUPL går fra tjenestemandssammenslutningen COII til FTF (Funktionærerne og Tjenestemændenes Fællesråd).

Rød stue

DAGINSTITUTIONER. Antallet af daginstitutioner, som de nu hedder, er eksploderet til 3035 i 1972. På det formelle plan er det Bistandsloven fra 1976, der får betydning for daginstitutionerne. Med den overtager kommunerne nemlig det fulde ansvar – også økonomisk – for driften af daginstitutionerne. Samtidig får pædagogerne en rigtig overenskomst, før var de lønnet efter et reglement. Men især er det mange pædagogers politiske engagement, der sætter sit præg. I et stillingsopslag i Børn&Unge den 4. november 1971 står der således: "Hudegrundens byggelejeplads. 1. november bliver en pædagogstilling ledig. Den eventuelle ansøger skal være uddannet pædagog. Kun en marxist, der anerkender institutionens målsætning og vil arbejde aktivt ud herfra, vil blive optaget i vort kollektiv. Lønrammen er 6/8. Al løn herudover går til vor solidaritetsfond."

Det beskedne stillingsopslag bringer sindene i kog, og sagen ender såmænd helt oppe hos socialminister Eva Gredal (S), der bliver bedt om at tage stilling til, hvorvidt det er lovligt at avertere efter marxistiske pædagoger. Det mener hun ikke, det er, ligesom det heller ikke er det, når institutioner søger medarbejdere med en "positiv indstilling til kristendommen". Hudegrundens pædagoger fastholder i øvrigt, at det er uundgåeligt, at børn bliver påvirket i daginstitutionen, og at det kun er et spørgsmål om, hvilken vej påvirkningen går. Sådanne eksempler lægger grunden til den voldsomme debat om indoktrinering, som florerer årtiet ud, hvor pædagoger, lærere og journalister bliver anklaget for venstreorienterede holdninger og samfundsundergravende virksomhed.

værd at leve i, både for børn, unge og voksne.« Og noget kommer til at ske. Antallet af seminarier og studiepladser øges betragteligt op gennem 70'erne. Hen mod årtiets slutning sker der en dramatisk vending. Langt færre end tidligere søger ind på uddannelsen. Seminarierne har det allerstørste besvær med at få pladserne besat. Bl.a. fordi der i forbindelse med daginstitutionsovergangen i 1976 er nedlagt 4000 stillinger. Ikke bare er udsigterne til at få job sløje, man skal også finde sig i en massiv, offentlig nedrakning. Det er der mange, som ikke gider stille op til. Årtiet, som begyndte så lovende, slutter med nedtur og tristesse.

Et gyldent årti

UDDANNELSEN. De første studerende på den tre-årige pædagoguddannelse bliver optaget august 1970. Med virkning fra 1973 bortfalder forpraktikken. Erfaring fra arbejde i daginstitution er ikke mere en betingelse for at blive optaget på uddannelsen. Mange flere end der er plads til vil ind. 4000 kvalificerede ansøgere afvises i 1971. 2000 optagne og afviste demonstrerer foran Undervisningsministeriet. En talsmand forklarer i tidens toneart: »Den eneste vej ud af dette morads går gennem en enhedsfront mod dem, der udnytter vores situation. I denne kamp må de studerendes og lærernes organisationer stå sammen med fagbevægelsen og arbejderpartierne, som alle må have det til fælles at ville skabe et Danmark, der er

FAKTA Et kilo groft rugbrød koster i april 1986 580 øre i København. I provinsen er prisen lavere, for eksempel 505 øre i Grenå. En liter sødmælk kan fås for 620 øre i København og 551 øre i Grenå.

1980: Walkman kalder Sony sin lille lommebåndspiller, der bliver det helt store hit det år.

1982: Mandag d. 6. december startede en af efterkrigstidens hårdeste og mest dramatiske arbejdskonflikter med, at havnearbejderne i Århus havn nedlagde arbejdet i protest mod Schlüters nydannede firkloverregering. Strejken bredte sig til andre havne og andre forbund og kulminerede den 28. januar 1983 med, hvad der var varslat til at blive en generalstrejke, men hvor kun omkring 40.000 deltog.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Stig Broström (1945): Pædagog, cand.pæd., ph.d., nu lektor i småbørnspædagogik på Danmarks Pædagogiske Universitet. Introducerer marxistisk pædagogik under navnet "den strukturerede pædagogik" i Danmark. Allerede først i 70'erne skriver han i seks lange artikler i Børn&Unge om den marxistiske ideologi, der ligger til grund for den strukturerede pædagogik. Blandt andet fremhæver han, at "selv de bedste anlæg og samfundsmæssige betingelser kan blive betydningsløse, hvis den menneskelige udvikling ikke ledes aktivt og målrettet under bevidst voksen ledelse". Desuden skriver han, at "vi tjener ikke børnenes udvikling ved blot at stimulere deres egne frie udfoldelser. Førskolebarnet må igennem bevidst planlagte aktiviteter forberedes til skolens mere systematiske undervisning". B. har

trods senere opblødning i forhold til den strukturerede pædagogik fastholdt vigtigheden af planlægning af aktiviteter og af overordnede planer for arbejdet som en sikkerhed for, at børn får de nødvendige kompetencer. I et interview sammen med Jan Kampmann i Børn&Unge 2001 siger Stig Broström: "Jeg er ikke fortaler for, at det (voksenstyrede pædagogiske arbejde, red.) skal organiseres på nogen bestemt måde. Det skal bare foregå. Og det betyder jo ikke, at der i den institution ikke er masser af tid og plads til hemmelige lege bag skuret og selvvalgte lege. Det hører også til".

Loris Malaguzzi (1920-94): Ophavsmanden til Reggio Emilia-pædagogikken, som også er blevet kaldt den lyttende, den skabende og glædens pædagogik. Lige efter Anden Verdenskrig opretter Malaguzzi børnehaver i Norditaliens røde bælte. M. tager afstand fra den traditionelle, autoritære og ofte katolske opdragelse med udtryk som "Børn har 100 sprog, men er frarøvet de 99". Reggio Emilia-pædagogikken er kendt for at lægge vægt på barnets perspektiv, at børn har uanede ressourcer, som bare skal vækkes af indsigtfulde voksne, der lytter til barnet samt på børns kunstneriske udtryk, dokumentation og arbejdet i værksteder med helhedspræget pædagogik i emneforløb. Også indretningen af rummet har en særlig betydning.

10 år med Bertel Haarder

UDDANNELSEN. Poul Schlüter (K) danner i 1982 regering. Hans undervisningsminister, Bertel Haarder (V), har en plan. De unge mennesker skal ledes over i teknisk-naturvidenskabelige uddannelser, mens de humanistiske skal på smalkost. På pædagoguddannelserne bliver optaget reduceret med en tredjedel. Haarders hovedargument er, at det er synd for de unge og samfundsøkonomisk ufornuftigt at uddanne til arbejdsløshed.

I 1989 går et reformarbejde i gang. Haarders udgangspunkt er, at staten skal spare 50 millioner kroner i uddannelsesstøtte ved at indføre en lønnet praktik, som det overlades kommunerne at finansiere. Desuden forestiller Haarder sig børnehavepædagog-, fritidspædagog- og socialpædagoguddannelserne slået sammen og uddannelsens længde afkortet med et år.

BUPL står over for en svær beslutning. Skal man indgå i udvalgsarbejdet om den nye uddannelse, eller skal man fralægge sig ethvert ansvar. Man gør det første. Resultatet ender med at blive en fællesuddannelse med en lønnet praktik, som man ikke bryder sig om. En uddannelse på 3 1/2 år, som man godt kan lide, fordi det åbner mulighed for at udvide både de teoretiske og kreative elementer i studiet.

Og en uddannelse, der ikke, som Haarder ellers har ønsket sig, er opbygget af moduler, som den studerende kan springe fra og på. De første studerende optages på den nye pædagoguddannelse i 1992.

Da den borgerlige regering under Schlüter griber ind i overenskomstforhandlingerne i 1985, giver det anledning til en af de største demonstrationer nogensinde foran Christiansborg.

I starten af firserne hærgede Donkey Kong og andre "bib-bib-spil" børnenes hverdag – og så var det endda bare begyndelsen...

Kartel og tak...

FAGFORENINGEN. Mange forhåbninger knyttes til Pædagogisk Kartel, siden starten i 1978 rammen om et stadigt tættere samarbejde mellem BUPL, Pædagogisk Medhjælper Forbund, Landsforeningen for Socialpædagoger og Landsforeningen Danske Klubfolk. Målet er et enhedsforbund for i første omgang alle, der arbejder inden for daginstitutionsområdet, og i anden omgang hele den socialpædagogiske sektor.

Ingen af delene bliver til noget. Pædagogisk Kartel opløses 1. januar 1985. Første pind til kisten leverer BUPL's medlemmer, da de på generalforsamlingerne i 1983 siger nej til det ambitiøse enhedsforbundsprojekt.

Endnu en pind følger, da BUPL og PMF kommer på kant med hinanden om bemanningen i de nye skolefritidsordninger. BUPL plæderer for, at der udelukkende skal ansættes uddannet arbejdskraft, mens PMF ønsker stillingsstrukturen fra daginstitutionsområdet overført.

Ødelæggende for sammenhængskraften i Pædagogisk Kartel er endvidere forløbet af overenskomstforhandlingerne i 1983. Her begår Kurt Jensen, BUPL-næstformand og forhandlingsleder for det samlede kartel, noget, der efter kollegernes mening tangerer brodermord. Selv kalder han det en ædruelig stemmevejledning.

Det, Kurt Jensen gør, er på samme tid at anbefale både et ja og nej til det mæglingforslag, som forligsmand Mette Koefoed Bjørnsen er kommet med. Nej på kartellets vegne, ja på BUPL's. Hjælpsomt er det heller ikke, at der går partipolitik i sagerne. Stort set alle højere placerede politikere og funktionærer i de pædagogiske fagforeninger er på dette tidspunkt DKP'ere. Lige populære hos partiledelsen er de dog ikke. Kammeraterne i PMF regnes for at være af en særlig ædel støbning, hvorimod BUPL'erne jævnlige bliver kaldt til kammeratlig samtale og retledning. Det synes BUPL-kammeraterne i længden er noget trættende.

SCANPIX

1984: "Midt om natten" får premiere i de danske biografteater. Manuskriptet til filmen om hjemløse og BZ'ere i København er skrevet af Kim Larsen.

1986: Den danske ungdomsfredsgruppe "Next Stop Nevada" oprettes af "Unge for Fred", en fredsgruppe der består af medlemmer af DKU. Gruppen oprettes to år senere "Next Stop Sovjet".

1989: Enhedslisten de rød-grønne bliver dannet efter en tilnærmelse mellem resterne af det nye venstre og DKP. Enhedslisten blev repræsenteret i Folketinget ved valget i 1994.

Der er også andre, der har måttet føle; nemlig gæstearbejderne og deres familier. Nu er tiderne lidt mindre gunstige, end da mange af dem kom hertil, og det går ofte hårdere ud over dem, der ikke igennem generationer er indlevet i den danske hverdag og derfor har sværere ved at omstille sig. Så kommer vi med vores "danske humor" og små dumsmarte bemærkninger, så møder vi dem med kølighed, og så er der ikke langt til chikane og grovere metoder – det kan vi ikke være bekendt.

DRONNING MARGRETHE II I NYTÅRSTALEN 1985.

SFO'en bliver født

DAGINSTITUTIONERNE. Væksten i daginstitutioner er flad ud. I 1982 er der 4772 daginstitutioner og over 1000 fritids- og ungdomsklubber. 1984 bliver et skelsættende år. Før 1984 hørte alle daginstitutioner under Bistandsloven og var dermed sociale foranstaltninger. Men fra det år kommer der en lille tilføjelse til folkeskoleloven, nemlig paragraf 3, stk. 4: "Folkeskolen kan tilbyde børn optagelse i en skolefritidsordning, hvis børnene er optaget i skolen eller har nået den alder, hvor de tidligst ville kunne optages i børnehaveklasse." Dermed var SFO'erne født. Det første år blev 1223 børn passet i en SFO, men siden er populariteten vokset. I 1990 bliver 35.000 børn passet i SFO, i 2003 er tallet oppe på 187.000 børn.

BAM

Struktur og gruppeopdragelse

PÆDAGOGIK. Den strukturerede pædagogik rammer lige ned i et mere og mere udtalt behov hos pædagogerne for at få en professionel identitet. Den bygger på en direkte og til dels ukritisk overføring af især østtysk og sovjetisk pædagogik især inspireret af Anton Makarenko. Målet er, "at uddanne og opdrage børnene til alsidige og kritisk tænkende socialistiske personligheder", som Stig Broström udtrykker det i sine bøger fra slutningen af 70'erne til midten af 80'erne. Man lægger stor vægt på gruppen frem for individet, og at det er vigtigt, at børn lærer noget. Børnene bliver objekter for de voksnes mål, uden at man medinddrager de konkrete børns forudsætninger, behov og interesser. Den vigtigste metode er emnearbejde, som mange steder bliver planlagt for et år ad gangen. I slutningen af 80'erne forlades den stramme struktur til fordel for mere selvforvaltning og børns selvbestemmelse. Fra Norditalien og især Reggio Emilia kommer inspiration til en læringspræget pædagogik, der tager udgangspunkt i barnets perspektiv. Der er meget fokus på indretning af rummet som en vigtig del af pædagogikken. I slutningen af årtiet diskuteres børns evne til selv at forvalte sin dag, hvilket nogle steder fører til en tendens til, at børn selv skal finde ud af, hvornår de vil lege hvad og med hvem, hvornår de vil spise og hvor meget. Kritiske røster mener, at denne selvforvaltningsbølge er til skade for børn, fritager pædagoger for ansvar, og at de mest ekstreme selvforvaltningspædagoger har misforstået teorierne. Tendensen går mod, at børn har brug for kompetente voksne, der vil dem, ser dem og som viser dem, hvordan verden hænger sammen ved at give dem rammer, værdier og normer at udvikle sig indenfor.

LARS LINDSKOV

Børnene inddrages ofte i de voksnes politiske aktiviteter, også fordi den sovjetisk inspirerede pædagog ønsker, at børnene gøres til alsidige og kritisk tænkende socialistiske personligheder. Der lægges vægt på, at børn er en del af en gruppe og udfolder sig i fællesskabet, og ikke så meget på det enkelte barns ønsker og behov.

Usikkerhed og rådvildhed

SAMFUNDET. 1980'erne er blevet kaldt fattigfirserne, forandringsfirserne og forvandlingsfirserne. Forskellen mellem rig og fattig var igen mærkbar, og årtiet var præget af angst og intolerance. Tiden mellem 1960 og 1980 var præget af nedbrydningen af det gamle kulturmonster. Stærk vækst i den offentlige sektor blev politikernes forsøg på at styre udviklingen og forny samfundet gennem planlægning og centralisering, mens velfærdsstaten skulle erstatte lokalsamfundets og familiens omsorgsfunktion. Det blev også tiden for ambitiøse offentlige tiltag med store investeringer i uddannelse og offentlige anlæg. Løsningen på mange problemer hed "mere af det samme". Det vil sige større offentlig indsats. Omkring 1980 stod det klart, at denne vej ikke længere var farbar. I 1982 gav Socialdemokratiet op som regeringsparti og overlod magten til skiftende borgerlige regeringer. I 1980'erne kom velfærds- og solidaritetstanken under debat og nedprioritering. Politikerne begyndte at erstatte centralisering med decentralisering, offentlig service med privatisering. 1980'erne blev et årti fuld af usikkerhed og rådvildhed, som viste sig som politiker- og organisationslede og en følelse af afmagt. Samtidig var der også stor frygt for, at der skulle blive atomkrig. Supermagterne USA og Sovjetunionen hodede våben op. I skolerne havde børnene temauger om krig og fred, og de demonstrerede for fred. Usikkerheden var også en stor faktor i familielivet. Mange børn oplevede, at deres forældre blev skilt. Antallet af skilsmisser toppede i 1985 med 14.385 mod 9.524 i 1970. Børnene boede på skift hos de to forældre, men selv om de på den måde egentlig havde to hjem, så følte mange børn, at de ikke havde et rigtigt hjem. Nogle børn og unge blev så vrede på deres familie, at de i protest opførte sig lige modsat af, hvad forældrene sagde. Begrebet punkere bliver udbredt. Det var vrede unge, der klædte sig i råt tøj, havde rotter som kæledyr og mærkelige farver og formationer i håret. Graffiti er et andet middel til protest. Sidst i 80'erne sker der noget, der vender fuldstændigt om på verdenssituationen. Murens fald i 1989. Med murens forsvinden forsvandt også frykten for krig.

FAKTA I 1990 er et kilo groft rugbrød steget til 6,74 kr. i København, men koster næsten det dobbelte – 11,60 kr. i Nexø. Sødmælken er til gengæld en smule billigere på Bornholm. 5,50 kr. i Nexø mod 5,67 i Hovedstaden.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Erik Sigsgaard (1938-): Har i sin lange karriere som seminarielærer og børneforsker altid været fortaler for børns selvforvaltning. Han er imod, at daginstitutioner som vigtigste opgave har at forberede til skolen. S. taler imod den øgede institutionalisering af barndommen, men for institutioner, der knytter barnets skilte verdener sammen, som tillader børnene at dyrke venskaber, og som har åbne døre. Han mener, at gode institutioner er der, hvor pædagogerne ikke kontrollerer børnene og skælder ud, men hvor pædagogen tilbyder sig som forbillede, ven, udfordrer og kritiker. Det enkelte barn skal tages alvorligt og værdsættes, ikke værdisættes. Barnet skal støttes i at tro på sig selv, turde udtrykke sine tanker, turde være kritisk og kunne sætte sig i andres sted. I Børn&Unge nr. 48/2001 giver S. sit bud på otte rettigheder for børn, som en god institution skal opfylde: Ret til at kunne knytte sig til en voksen, ret til at gå sin vej, ret til et privatliv, ret til at være fri for afbrydelser, ret til at spise det, de vil, ret til at disponere over sin tid, ret til ikke at blive mobbet og endelig ret til at blive hørt.

Jesper Juul (1948-): Familierapeut og siden 1979 leder af The Kempler Institute of Scandinavia. Jesper Juuls gennembrud inden for småbørnspædagogikken kom med bogen "Dit kompetente barn". Her gør han rede for, at barnets reaktioner altid er kompetente dvs. meningsfyldte og udtryksfulde. Derfor er opdragelse i traditionel forstand overflødig. Han fremlægger et nyt værdigrundlag for samværet og samspillet i en familie. Et grundlag, der hverken bygger på autoritær magtanvendelse eller demokratisk lighedstyranni, men på ligestilling og gensidighed mellem børn og voksne. Hans tese er, at barnet gerne vil samarbejde, men også bevare sin personlige integritet. Hvordan denne konflikt håndteres er afgørende for barnets udvikling.

Pasningsgarantien

DAGINSTITUTIONERNE. Et nyt ord bliver for alvor populært blandt danske politikere og forældre: Pasningsgaranti. Nu skal alle forældre have garanti for, at deres børn kan blive passet, og det medfører en voldsom vækst i antallet af daginstitutioner og især i antallet af børn, der bliver passet. I 1990 blev 308.039 børn passet i daginstitution eller dagpleje. I 1999 var tallet hoppet til 541.383 børn. Antallet af daginstitutioner vokser fra 5.301 i 1990 til 7.248 i 1999. Men den voldsomme udvikling kan mærkes ude i institutionerne, hvor normeringerne slet ikke følger med de mange nye børn, der skal passes. Ser man på udviklingen fra 1990-2002 er der med udgangen af 2002 merindskrevet næsten 70.000 børn uden personaledekning. Eller omvendt: Der mangler omkring 8.000 pædagoger og medhjælpere, hvis normeringerne skulle svare til niveauet i 1990. Til gengæld lykkes det stort set de kommunale politikere at leve op til pasningsgarantien. I 2002 kunne 94 procent af alle kommuner meddele, at de nu har en sådan garanti. Daginstitutionerne får også en dosis af den managementbølge, der rammer kommunerne, for i løbet af 90'erne bliver virksomhedsplaner, kontraktstyring og politisk målstyring en del af livet for mange institutioner.

I august 1998 åbner Danmarks første udliciterede daginstitution, Gemsevejens Børnehus i Skovbo Kommune, drevet af ISS. Rengøringsgiganten driver en overgang 14 daginstitutioner, men da Farum og Assens Kommune i efteråret 2001 opsiger kontrakten med ISS, giver rengøringsgiganten op. I dag er interessen for at udlicitere daginstitutioner forduftet, selv om VK-regeringen vil puste nyt liv i idéen ved at gøre det lettere for private at tjene penge på driften.

If you can't join them, beat them.

UFFE ELLEMANN-JENSEN
UNDER EM I FODBOLD 1992,
EFTER DANSK NEJ TIL EU.

1990: Arbejdstiden sættes ned fra 39 til 37 timer om ugen.

1991: Sovjetunionen opløses på et møde mellem Ruslands præsident Boris Jeltsin og præsidenterne fra Ukraine og Hviderusland. Den gamle supermagt bliver til 15 selvstændige republikker.

Leg og læring er et hot begreb i 1990'erne: For hvordan kan børn på en legende måde lære de kompetencer, som de anses at få brug for senere i livet (læs: skolen)? Denne tankegang brydes med en anden pædagogisk hovedstrømning, nemlig tanken om børns selvforvaltning og børns ret til at blive opfattet som ligeværdige. Børn har ret til at være fri for afbrydelser, og at der tages hensyn til deres behov og ideer.

Børn er kompetente

PÆDAGOGIK. Fordi man har opdaget, at børn er kompetente, går tendensen også mod, at børn kan lære hvad som helst, også selv om de er meget små. Pædagogikken kaldes ofte førskolepædagogik, og er skoleforberedende og læringspræget mere end en dannelse til livet. Leg og læring er et hovedbegreb i dette årti og forstås mest som: Hvordan kan børn på en legende måde indlære de kompetencer, som de anses at få brug for senere i livet (læs: skolen)? Denne retning slås også i dette årti med fortalere for børns selvforvaltning og børns ret til at blive opfattet som ligeværdige. Børn har ret til at være fri for afbrydelser, og at der tages hensyn til deres behov og ideer. Børns selvbestemmelse er et vigtigt element i tidens pædagogik. Hvor pædagogikken hidtil har været psykologiseret, påvirkes den nu også af sociologien og antropologien, hvilket føjer nye dimensioner til forståelse af barndommen og børns måde

at lære og være sammen på. Desuden anerkendes det, at pædagogikken ikke kun udvikles på rød stue, men i kontekst med det omgivende samfund. Den italienske inspirerede pædagogik (Reggio Emilia og Den Integrerende Baggrund) præger kraftigt Danmark og Sverige, og der bygges institutioner med lige så meget plads som i de gode institutioner i Norditalien og efter de samme principper. Mange steder nyindrettede de traditionelle grupperum til funktionsinddelte rum: Legerum, malerum, eventyrrum, læserum osv. Børns leg, liv og aktiviteter dokumenteres som aldrig før, barnets bog og en kuffert med væsentlige ting, der fortæller barnets historie, følger det nogle steder over i skolen. Overgangen mellem børnehaven og skole får også fokus i denne periode, hvilket understreger et andet begreb, som er vigtigt i tiden: Helhed i børns liv.

1996: Lov om forebyggende sundhedsordninger for børn og unge træder i kraft. Loven betyder blandt andet, at kommunerne har pligt til at sikre, at dagtilbud kan få rådgivning ved sundhedsplejersker og læger. Derudover skal kommunerne etablere tværfaglige grupper, hvor et medlem har ansvar for at koordinere indsatsen over for børn med særlige behov.

1997: Aqua hitter med "Barbie Girl" på albummet "Aquarium".

1998: 1. juli oprettes Børnerådet efter at have fungeret som forsøg siden 1994. Rådet fungerer som et uafhængigt og tværfagligt sammensat organ finansieret af staten.

En pris at betale

UDDANNELSEN. Da BUPL under forarbejderne til den nye pædagoguddannelse siger nej til en modul-opdeling, siger man samtidig ja til, at der senere vil være en regning at betale.

Den handler om, at der skal gives pædagogmedhjælperne adgang til uddannelse. BUPL's tilgang er, at der på det pædagogiske arbejdsmarked kun er plads til én uddannelse, og det er pædagoguddannelsen. Er problemet, at pædagogmedhjælperen ikke kan tage den på den gængse måde, må der opfindes andre måder. Særligt tilrettelagte tilbud ser dagens lys, og de bliver en stor succes. Flere tusinde pædagogmedhjælperne skyder ved hjælp af dem genvej til en fuldgyltig pædagoguddannelse.

Lidet nytter det dog. Pædagogisk Medhjælper Forbund kan ikke leve med, at deres medlemmer uddanner sig ud af fagforeningen og insisterer blandt andet derfor på, at der skal etableres en selvstændig medhjælperuddannelse. Og den får de i 1996, trods BUPL's protester og til tider ikke specielt smagfulde obstruktionsforsøg. Loven om Pædagogisk Grunduddannelse (PGU) vedtages af et folketingsflertal bestående af Socialdemokratiet, Radikale Venstre, Fremskridtspartiet, Dansk Folkeparti og det meste af Enhedslistens gruppe. Efter i over 100 år at have været alene på banen, har pædagoguddannelsen fået sig en konkurrent.

De travle familier

SAMFUNDET. I dette årti er der fart på. Alting går hurtigere og hurtigere. Forældrene har travlt, og hjemmet er ikke det centrum for familien, som det var før i gamle dage. Børnene bliver passet ude af huset i vuggestuer, børnehaver og SFO'er, og familielivet er grundlagt på aftaler. Familien har sjældent fællesoplevelser mere. De er måske hjemme på samme tid, men de sidder i hver deres bås, måske med et fjernsyn kørende. Nu er det nemlig zapperkulturen, der er den dominerende. Men det betyder ikke, at børnene zapper tilfældigt omkring. De er målbevidste individer, og de ved

nøjagtigt, hvad de vil have. Det gælder også inden for de mange fritidstilbud, som børnene kan benytte. De går til ridning, håndbold, fodbold, hver eftermiddag er ofte besat.

Årtiets store udfordring for politikerne er, om man kan give det politiske system en form og et indhold, der svarer til tidens behov, og om man evner at forny styringssystemerne i de offentlige institutioner og private firmaer på en sådan måde, at befolkningen ikke bliver politisk apatisk. Utilfredshed, aggressivitet og voksende fremmedhad er ved at blive en del af såvel den danske såvel som den europæiske hverdag.

Teknologiens udvikling skyder en rasende fart. Computerne er slået helt igennem og har fået en plads i de fleste danske hjem. Børnene lærer om dem allerede i børnehaveklassen, og ofte kan børnene faktisk lære de voksne om, hvordan man benytter det tekniske apparat.

Kosten er også væsentlig anderledes end "i de gode gamle dage". Der er ofte fastfood på menuen, pizza, pasta, cola og is er hurtigt at lave, og dermed en god løsning på tidspresset i familierne.

Teknologien hjælper også folk til at blive sundere, men selv om at man nu kan helbrede mange sygdomme, så er en sygdom dog mere udbredt blandt børn end nogensinde før: astma og allergi.

Teknologien har ændret verden. Den har gjort store afstande små og ændret hverdagen betydeligt – også for børnene.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Jan Kampmann: Mag.art i pæd., cand.mag. i pæd. og soc. Er fortaler for selvforvaltning og for børns ret til at have en barndom, der ikke kun er rettet mod forberedelse til skole, men som en selvstændig periode, hvor vigtig og nødvendig udvikling finder sted. Desuden har han skrevet og talt en del om indretning og udnyttelsen af pladsen i daginstitutionen, så børn får optimale udfoldelsesmuligheder. Og at de voksnes regler blokerer for børns brug af rummene. Forsket i legekulturer ud fra etnografisk inspirerede feltarbejder. Desuden i børneperspektiv, børnekultur, betydning af køn, klasse og etnicitet og voksen-barn relationer. K. har med sine tanker inspireret til indretning af mange institutioner fra grupperum, hvor alt skal foregå til funktionsopdeling af rummene. Ligeledes til en mere åben struktur, hvor børns ideer og behov i højere grad tilgodeses.

Dion Sommer (1948-): Cand. psych. og professor i udviklingspsykologi ved Århus Universitet. Hovedværket er bogen "Barndomspsykologi" fra 1996. Heri gør S. op med en række børne- og familiepsykologiske teorier og opfattelser. Teorier, som i S's øjne på en række punkter fejlfortolker moderne børns vilkår og udviklingsmuligheder i en stærkt forandret virkelighed. S. bygger på Daniel Sterns teorier om spædbarnet, men forholder sig også kritisk hertil i sin egen "moderne og sammenhængende psykologiske teori om barnets udvikling", og han kalder skiftet i syn på børn og deres udvikling for "et paradigmeskifte". Er på linje med Jesper Juul, idet han mener, at børn er kompetente, men har brug for voksne, der vil indgå i en indfølelse relation med dem: "Det optimale for det aktive kompetencebarn er at blive påvirket af aktive, indlevende, kompetente voksne, der påtager sig at drage omsorg for, opdrage og lære børn noget".

Halløjsa: En fusion, som bliver til noget!

FAGFORENINGEN. Pædagogisk Kartel er skrevet på tablisten, men håbet om samling er ikke opgivet. BUPL, Socialpædagogernes Landsforbund (SL) og Landsforeningen Danske Klubfolk (LDK) indleder i slutningen af 1989 forhandlinger om en fusion. Der er masser af god vilje. Beslutningsheden fejler tilsyneladende heller ikke noget.

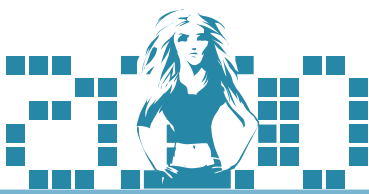
»Fagbevægelsens venstrefløj er parat til at møde fremtidens udfordringer gennem fælles handling,« udtaler de tre forbunds ledelser i en fælleserklæring.

En lovende start, men problemerne indfinder sig snart. Tuen, som ender med at vælte læsset, er spørgsmålet om, hvilken af hovedorganisationerne – LO eller FTF – det fusionerede forbund skal stå i.

SL går fra borde, mens LDK vælger at blive, og den 8. juni 1991 holdes stiftende kongres for en ny organisationsdannelse: BUPL – forbundet for pædagoger og klubfolk med på dette tidspunkt godt og vel 35.000 medlemmer.

Marts 1994 trækker Kurt Jensen sig som forbundsformand for at blive direktør for en sommerpark. Bente Sorgenfrey vælges som hans afløser og lover at skaffe BUPL og pædagogerne et bedre image. Hun tager som noget af det første kontakt til Socialpædagogernes Landsforbund og har for så vidt også held til at få genåbnet fusionsforhandlingerne. Det skal dog snart vise sig, at SL'erne, som undervejs har skiftet formand, i virkeligheden ikke er interesserede i en sammenslutning.

Bente Sorgenfrey tager som den første BUPL-formand sæde i forhandlingsmødet KTO's snævre forhandlingsudvalg. Omstændighederne er specielle. Overenskomstforhandlinger, Københavns Rådhus en mørk vinteraften i 1995, sygeplejerådets formand Kirsten Stallknecht udvander, efter sigende meget demonstrativt, Bente Sorgenfrey bliver kaldt ind, men stiller som betingelse for at tiltræde udvalget, at BUPL's egne forhandlinger forinden er afsluttet med tilfredsstillende resultat. Det bliver de, og BUPL-formanden redder sig et øgenavn. "Bente Blodøkse".

FAKTA 2003: Et kilo groft rugbrød kan ved årets udgang købes for 13,50 i Netto. Skal man bruge brødet efter kl. 20, kan man eksempelvis ty til Danmarks første 7-Eleven, der åbnede på Østerbro i København i 1993. Her koster 660 gram 18,95.

PÆDAGOGISKE PERSONLIGHEDER

Daniel Stern (1934-): Amerikansk/schweizisk børnepsykiater og professor i psykologi. Har videnskabeligt observeret det spæde barn og fundet ud af, at "det lille barn aktivt kan bruge sin omverden, hvis omverdenen kan bruges". S. mener, at barnet allerede når det er få dage gammelt har det, han kalder "et gryende selv". Hovedværket er "Barnets interpersonelle univers" fra 1991 og "Moderskabsrelationer" fra 1997. S. anser det spæde barn for at være kompetent og havende et selv, det rummer unikke kvaliteter og ressourcer (kompetencer) og er disponeret for at søge og engagere sig i læreprocesser med stor motivation. Han mener, at det er relationen mellem barnet og omsorgspersonen, der er vigtig for, hvordan barnet kommer til at udnytte sit medfødte potentiale. Stern opererer med en lagdelt udviklingsmodel i stedet for den hidtil kendte stadiemodell, fordi han definerer udvikling som reorganisering eller nyorganisering af personlige oplevelser og erfaringer og inddeler udvikling i forskellige domæner, som alle vokser og eksisterer sammen.

Howard Gardner: Psykolog, forsker og professor ved Harvard University i Boston. Hans udgangspunkt er kognitiv psykologi, altså viden om tænkning, intelligens, viden og kunnen. Det er G's teorier om de mange intelligenser, der har gjort hans forskning brugbar inden for småbørnspædagogik. Kodeordene er: Hvert enkelt barn er unikt, skal føle sig set og har krav på at blive mødt med respekt, børn har lyst til og behov for at udforske verden og tage den i besiddelse, børn er født med potentialer, der kan udvikle mangesidig intelligens, som skal stimuleres og udvikles gennem brug. I konsekvens heraf skal voksne benytte mange forskellige indgange til det enkelte barn i det pædagogiske arbejde. Der fokuseres bevidst på barnets stærke sider, og der arbejdes helhedsorienteret med det enkelte barn i centrum.

Nedskæringer i vente

DAGINSTITUTIONERNE:

Daginstitutionerne har fået en prominent rolle i dagens Danmark. Med læreplaner skal den sociale arv brydes, tosprogede børn skal integreres og lære dansk, børns sundhed og trivsel skal tilgodeses – og så skal der også helst være tid til lidt leg og omsorg. Pædagogerne er gået fra at være udskældte og ugleste i 1970'erne til at være en grundsten i velfærdssamfundet.

Desværre afspejler den betydning, som politikerne gerne tillægger pædagogerne i ovennævnte sammenhænge, sig sjældent, når de kommunale budgetter skal lægges. Her må daginstitutionerne ofte holde for, når budgetaftalerne bliver indgået. Af samme grund har pædagogerne taget hul på det nye årtusind med massive protester og arbejdsnedlæggelser – oftest forgæves, for kommunerne skal spare på grund af VK-regeringens skattestop.

SAMFUNDET. Vi gifter os stadig i håbet om en idyllisk kernefamilie, men ofte ender det i skilsmisse, og håbet om kernefamilien smuldrer. Vi stiller alt for store krav til os selv, til vores børn og til vores arbejdsplads, og ud af det får vi bare frustrationer og stress. Det er nøgleordene i børnefamilierne i dag. Fremtidsskriver Liselotte Lyngsø har tidligere forklaret problemet således: »Vi vil stadig både blæse og have mel i munden. I vores generation har vi lært at vælge til og planlægge, så vi kan nå det hele – og vi vil det hele. Problemet bliver så bare, at jagten på det gode liv ender med at true lykken. For i vores stræben efter de rigtige ydre rammer med alt, hvad det indebærer af børnevenlig bolig, økologisk mad og succes på arbejdsplad-

2004: Den såkaldte Strukturkommission, som regeringen har nedsat, kommer med et bud på fremtidens opgavefordeling inden for det offentlige. Amterne går efter alt at dømme en usikker fremtid i møde.

2004: Folketinget skal behandle et forslag fra socialminister Henriette Kjær (K) om, at private firmaer kan få lov at tjene penge på at drive daginstitutioner.

JENS HASSE

Relation, dannelse og refleksion

PÆDAGOGIK. Relationer er et ord, der høres meget lige nu. Der er fokus på den enkelte pædagogs evne til at være nærværende i sin relation med barnet og anerkende det, barnet kommer med. Det enkelte barns personlige styrker, svagheder, behov og ideer skal tages i betragtning, når hun vil forstå barnet og dets hensigter. At relationen mellem voksen og barn og mellem børnene anses for at være selve livsnerven i pædagogikken har givet anledning til, at ordet refleksion er blevet et andet modeord i den pædagogiske debat. For når relationen er så vigtig, må pædagogen hele tiden reflektere over sin egen rolle i relationen. Desuden giver de øgede krav til skriftlighed (virksomhedsplaner, handleplaner m.m.) også basis for, at pædagoger reflekterer over praksis og de værdier og normer, de lægger til grund

for denne praksis. Desuden er der en tendens til at vende sig fra psykologien, antropologien og sociologien og vende tilbage til pædagogikkens egne dyder, som er dannelsen. Dannelse forstås i sin nyfortolkning ikke som almindelig dannelse, men som en socialisationsproces, der indebærer overvejelser omkring pædagogikkens mål, midler og metoder – og en interesse for virkningerne af pædagogikken på barnets udvikling. Debatten går på, om man skal styre børns udvikling mod det fremtidige liv i skolen og give dem bestemte kompetencer, som de har brug for der – gerne på en legende, men alligevel voksenstyret måde. Eller om arbejdet går ud på at give barnet så gode rammer, at det kan udvikle sig frit og i overensstemmelse med dets iboende lyst til og behov for læring.

Om fremtiden kan man kun spå

sen, spænder vi ben for os selv både økonomisk og følelsesmæssigt.« De tidligere generationer stillede ikke lige så høje krav til tilværelsen, som vi gør i dag. Dengang var arbejdspladsen bare det sted, hvor man tjente sine penge, mens det var det sted, som man gik hjem til efter endt arbejdsdag, som var det vigtige. Hjertet lå i hjemmet. Sådan er det ikke mere, og det giver også kvinderne et dilemma. »Flere og flere mennesker har deres identitet via arbejdspladsen, og den er svær at give afkald på. Konkurrencen er også blevet betydeligt hårdere, og det kan være svært at være væk fra sin arbejdsplads i en periode på grund af barsel. Som 30-årige er man godt på vej op ad karrierestigen, men samtidig er det også

tidspunktet, hvor mange vælger at få børn, og det sætter kvinden i et dilemma. Hun betaler den højeste pris for at få familielivet til at fungere,« siger Liselotte Lyngsø.

HANNE LOOP

2006: Atter et fodbold-VM i Europa. Denne gang lægger Tyskland stadioner til verdens næststørste sportsbegivenhed. Danmark skal kæmpe om en plads ved slutrunden mod stærke landshold fra bl.a. Tyrkiet, Grækenland og Ukraine.

2007: Det år, metroen i København tidligst forventes at være fuldt udbygget. Den tredje og sidste planlagte etape indeholder linjen fra Lergravsparken til Kastrup Lufthavn.

2010: Forlaget Carlsen kan fejre 50-året for udgivelsen af de første Tintin-album på dansk. De 24 hæfter om den belgiske reporter er alle udkommet på dansk i årene 1960 til 1990.

Fremtiden truer

FAGFORENINGEN. BUPL er den største og dermed også den mest indflydelsesrige organisation på det pædagogiske arbejdsmarked. Og det skal BUPL blive ved at være.

Når al bragesnakken skæres væk, er det forklaringen på, at BUPL i 2001 indleder fusionsforhandlinger med Pædagogisk Medhjælper Forbund. Hvis nemlig det skrantende medhjælperforbundet vælger en vej ud af vanskelighederne, som bringer det i armene på Forbundet af Offentligt Ansatte, er BUPL's førerstilling alvorligt truet.

Problemet er, at den slags organisationstaktiske argumenter ikke har klangbund i medlemsskaren, og at de også er problematiske at bruge. Det må jo ik-

ke hedde sig, at forbundsledelsen betjener sig af trusler. Hvor om alting er, pædagogerne vil ikke, under nogen omstændigheder, dele fagforening med de ikke-uddannede pædagogmedhjælpere. Konsekvensen bliver den uundgåelige, at også dette fusionsforsøg må opgives. Fusionsforsøgets hovedarkitekt, Bente Sorgenfrey, vælges 13. november 2003 som formand for FTF (Funktionærernes og Tjestemændenes Fællesråd).

Hvad konsekvensen bliver på længere sigt, kan kun fremtiden vise.

To scenarier tegner sig. 1) PMF's igangværende overvejelser om fremtidig status ender op i, at forbundet bevarer sin selvstændighed. Nyindretningen af det

kommunale danmarkskort fører til amternes nedlæggelse, hvorved Socialpædagogernes Landsforbund bringes i en sådan forlegenhed, at forbundet, der jo har amterne som sin primære arbejdsgivermodpart, ikke mere kan stå alene. Vejen er banet for en storfusion. 2) PMF går til Forbundet af Offentligt Ansatte. SL finder måder at overleve på. BUPL orienterer sig i stigende omfang mod Danmarks Lærerforening. Senest i 2011 er pædagoger og lærere, sådan som tilfældet er i stort set alle andre lande, medlemmer af samme fagforening.

På en ekstraordinær kongres i København 10. december 2003 vælges Annette Trads Hansen til som forbundsformand at styre BUPL fri af farerne og til at udnytte de muligheder, som byder sig til.

Akademisering – en trend i tiden

UDDANNELSE. Med det nye århundrede indvarsles også nye tider for pædagoguddannelsen – og med Fogh Rasmussen-regeringens tiltræden – til lige klubuddannelsens endeligt. Efter et årelangt tilløb opnår pædagoguddannelsen i 2001 status som en professionsbacheloruddannelse. Det bevirker, at pædagoger får nye muligheder for at videreudanne sig og lettere ved at få deres uddannelse godkendt i udlandet. Årskursus på Danmarks Lærerhøjskole nedlægges og genopstår i nyt udstyr og med ændret indhold på det nyetablerede Danmarks Pædagogiske Universitet, hvor der gives mulighed for at tage både diplom- og masteruddannelser. Akademiseringen af de mellemlange videregående uddannelser er en trend i tiden.

Uddannelsesinstitutioner, som før har levet deres selvstændige liv, går sammen i Centre for Videregående Uddannelser. Der tales om synergieffekter, som vil føre til et højere fagligt niveau.

Foråret 2003 kommer den med spænding ventede evalueringen af den 10 år gamle fællesuddannelse for alle slags pædagoger. Dommen er relativt hård. Uddannelsen er for uensartet og mangler en fælles faglig kerne. Kvaliteten af undervisningen er ikke god nok. "Aftagene af de nyuddannede er heller ikke tilfredse". Ikke alt

er dårligt, men der er brug for en reform. Undervisningsministeren taler om bedre sammenhæng mellem pædagog- og læreruddannelse, men har i skrivende stund ikke forklaret, hvad hun mener. Måske den selvstændige pædagoguddannelse er ved at være nået til vejs ende. Intet kan siges med sikkerhed, men Børn&Unge's kilder – alle indsigtfulde folk – er dog fortrøstningsfulde. Noget bliver lavet om, men pædagoguddan-

nelsen som sådan har en fremtid for sig. Det har klubuddannelsen også, men i en ny version. Klubuddannelsen i den gammelkendte form er død og borte. Afløseren hedder Videregående Voksenuddannelse (VVU) i Ungdomspædagogik. Den er normeret til et årsværk, som dog skal tages på deltid over tre år. Det kræver to års relevant erhvervs erfaring at blive optaget.

JENS HASSE

Skismaet er stort og bizart. En tikkende bombe, der meget vel kan eksplodere med den nye generation.

FREMTIDSFORSKER LISELOTTE LYNDSØ I 2001 TIL BØRN&UNGE OM BØRNEFAMILIERNES FREMTID.

LARS VEGAS

Kildeliste til historisk tema

DANGINSTITUTIONERNE

BØGER

Ivan Enoksen: Folk&Fag – træk af pædagogfagets historie. Børn&Unge, 1996.
Jens Sigsgaard: Børnekultur og pædagoguddannelse. Frøbelseminariet, 1985.
Erik Sigsgaard: Om børn og deres virkelighed – før og nu. Hans Reitzels Forlag, 1995.
Beth Grothe Nielsen: Anstaltbørn og børneanstalter gennem 400 år. SOC POL, 1986.
Særnummer af Vi Klubfolk i anledning af LDK's 25 års jubilæum.
Statistisk Årbog 1940 og frem.

SAMFUNDET

FILM

Marianne Kemp & Johannes Møllehave: 100 års barndom, 1930-1940, 1940-1950, 1950-1960, 1960-1970, 1970-1980, 1980-1990, 1990-. DR TV/B&U. Flemming Kirstein med støtte fra Undervisningsministeriets Mediesektion, Det Danske Filminstitut/Kort- og Dokumentarfilm.

BØGER

Lars Dencik & Per Schultz Jørgensen (red.): Børn og familie i det postmoderne samfund. Hans Reitzels Forlag, 1999.
Harry Haue, Jørgen Olsen & Jørn Aarup-Kristensen: Det moderne Danmark 1840-1992, forudsætninger og forløb. Munksgaard, 1993.

ARTIKLER

Lone Gjørtsvang: "Familien – hvor er den på vej hen?" Oestrogen.dk, 2002.
Tonni Vinkel Sørensen: "Børnefamilier: En tikkende bombe af muligheder". Børn&Unge, nr. 47/2001.

HJEMMESIDE

www.leksikon.org

PÆDAGOGIK

BØGER

Henry Egidius: Pædagogik i det 21. århundrede. Gyldendal, 2003.
Ivan Enoksen: Folk&Fag – træk af pædagogfagets historie. Børn&Unge, 1996.
Ulla Fischer & Ole Schultze Henriksen (red.): Ni pionerer i dansk pædagogisk historie, udgivet af Dansk Pædagogisk Historisk Samling, 2001.
Jesper Juul: Dit kompetente barn. Schönberg, 1995.
Erik Hygum & Søren Gytz Olesen: Introduktion til pædagogisk teori og praksis. PUC, 1999.
Espen Jerlang & Jesper Jerlang: Socialisering og habitus: individ, familie, samfund. Munksgaard, 1996.
Espen Jerlang m. fl. (red.): Selvfølgelig – pædagogisk teori og praksis. Gyldendal Uddannelse, 2000.
Carsten Rasmussen: Valby Børneasyl 1842-1992: fra opbevaringssted til moderne pædagogik. Valby Børneasyl, 1992.
Erik Sigsgaard: Børn og institutioner. Tiderne Skifter, 2001.
Dion Sommer: Barndomspsykologiske facetter. Systime, 2003.
Poul Svendsen og Stig Kjerulf (red.): Pædagogiske teorier – en indføring i nyere pædagogiske teorier. Billesø & Baltzer, 1987.
Sct. Georgshjemmets Vuggestue 1952-2002, Sct. Georgshjemmets Vuggestue, 2002.

ARTIKLER

Børn&Unge – udvalgte numre fra 1970-2003.

UDDANNELSE OG FAGFORENINGEN

BØGER

Bitten Malling Beck: "Asylmoder søges..." Fra asyl til børnehaver og vuggestuer i Viborg. 1875-1975. Viborg, 1992.
Hans Brinkmann: Pædagogisk Medhjælper Forbund – 25 år med børn og job. PMF, 1999.
Ivan Enoksen: Folk&Fag – træk af pædagogfagets historie. Børn&Unge, 1996.
Niels Glavind: Børn i kroner og øre. Dansk Pædagogisk Forum, 1997.
Holger Horsten: Børne- og Ungdomsforsorgen i Danmark. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1962.